

Jaarverslag 2016

brabant **Water**

Altijd. Overal.

© 2017 Brabant Water NV

Bezoekadres

Magistratenlaan 200
5223 MA 's-Hertogenbosch

Postadres

Postbus 1068
5200 BC 's-Hertogenbosch

Telefoon 073 683 88 88

e-mail communicatie@brabantwater.nl

internet www.brabantwater.nl

Handelsregister 16005077

Colofon

Samenstelling Brabant Water

Inhoud

Voorwoord van het Bestuur	5
Bericht van de Raad van Commissarissen van Brabant Water NV	6
Jaarverslag van het Bestuur.....	11
Over Brabant Water NV	13
Kengetallen Brabant Water NV	15
Ondernemingsstructuur Brabant Water Groep	16
Risicomanagement.....	17
Van bron tot kraan	21
- Bronbescherming met vooruitziende blik regelen.....	22
- Brabantse waterhardheid efficiënt aangepakt	24
- Masterplan Vitalisatie Distributieleidingen wordt uitgerold over Brabant	26
- Aandacht voor educatie en inspiratie.....	28
- Verder ontwikkelen naar een wendbare organisatie	30
- Sociale kengetallen	32
Financiën.....	33
Jaarrekening 2016	37
Geconsolideerde jaarrekening	37
Enkelvoudige jaarrekening	71
Overige gegevens.....	83
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	84
Statutaire regeling winstbestemming	87
Afkorting	88

Voorwoord van het Bestuur

Ongeveer 2,5 miljoen inwoners en bedrijven in Noord-Brabant kunnen altijd en overal rekenen op drink- en industriewater van onberispelijke kwaliteit. Als op één na grootste drinkwaterbedrijf van Nederland werken we jaar in jaar uit hard om die belofte waar te maken. We opereren vanuit een groot publiek vertrouwen en beseffen dat we dat iedere dag opnieuw moeten verdienen. Bij alles wat we doen. Daarom willen we in het proces van bron tot kraan meer doen dan onze kerntaak. Echt van toegevoegde waarde zijn door klantgericht, kostenbewust én met actieve zorg voor de omgeving (samen) te werken.

In 2016 hebben we op veel gebieden waarde kunnen toevoegen. Zo stroomt op veel plaatsen in Brabant zachter water uit de kraan en hebben we een projectorganisatie Vitalisatie Infra opgezet om de grootschalige vervanging van distributieleidingen in goede banen te leiden. We vernieuwden ons educatieprogramma 'Les je dorst', waarmee we waterkennis overdragen aan de jeugd en het drinken van water op school promoten. Stuk voor stuk voorbeelden die aansluiten bij ons streven om meer te doen dan de Drinkwaterwet ons voorschrijft.

Sinds de start van Brabant Water hebben we een stabiele koers gehouden. Met reden: het gaat goed met ons bedrijf. Dat laat onverlet dat we ons voortdurend blijven aanpassen aan nieuwe ontwikkelingen en uitdagingen. Aanpassingen doorvoeren terwijl het goed gaat, is een fantastische uitgangspositie om nieuwe plannen stap voor stap en met heel veel zorg te implementeren.

Duurzaamheid blijft een heel belangrijk thema voor Brabant Water. Bij de ontwikkeling van een Structuurvisie voor de ondergrond in 2016 maken we ons hard voor de bescherming van onze bronnen. Ook zijn we nog steeds – als enige drinkwaterbedrijf in Europa – CO₂-neutraal. Reden te meer om naast dit jaarverslag ook een Duurzaamheidsverslag 2016 uit te brengen. Een verslag waarin we bewust even reflecteren, om vervolgens vol energie verder te gaan met werkzaamheden waarbij onze kerntaak hand in hand gaat met zorg voor onze bron, natuur en omgeving.

Guïljo van Nuland, *Bestuurder*

Bericht van de Raad van Commissarissen van Brabant Water NV

Jaarrekening

Het Bestuur van Brabant Water NV heeft ons de door hem opgemaakte jaarrekening over het jaar 2016 voorgelegd, samen met het verslag over het door de Directie gevoerde beleid. De Raad van Commissarissen heeft de opgemaakte jaarrekening over 2016 laten onderzoeken door Deloitte Accountants. De goedkeurende controleverklaring van de accountant is in het verslag opgenomen. De Raad heeft besloten de jaarrekening door te sturen naar de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en stelt u voor de Jaarrekening 2016 ongewijzigd vast te stellen. Verder stelt de Raad u voor decharge te verlenen aan de Directie voor haar bestuur en aan de Raad van Commissarissen voor zijn toezicht.

Corporate Governance

De Raad en het Bestuur onderschrijven het belang van transparantie en deugdelijk ondernemingsbestuur voor Brabant Water NV. Om deze reden wordt de Corporate Governance Code vrijwillig toegepast voor die onderdelen die ook voor onze onderneming aan de orde zijn.

Brabant Water NV is een naamloze vennootschap waarop het verzwakt structuurregime van toepassing is. Dit betekent onder andere dat het Bestuur wordt benoemd door de Algemene Vergadering op bindende voordracht van de Raad. De Algemene Vergadering benoemt eveneens, op voordracht van de Raad, de commissarissen.

De verhoudingen tussen de Algemene Vergadering van Aandeelhouders, de Raad van Commissarissen en het Bestuur zijn vastgelegd in diverse regelingen, alsmede in de statuten. Tevens zijn voor de vaste commissies van de Raad reglementen opgesteld. Deze stukken zijn op de website van de onderneming gepubliceerd.

Samenstelling en omvang van de Raad

De met de Algemene Vergadering afgesproken samenstelling en omvang van de Raad, zoals hierna aangegeven, is sinds 2014 bereikt:

- twee leden met een actieve functie in het openbaar bestuur van de aandeelhoudende gemeenten (categorie A);
- een lid op voorstel van het College van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant (categorie B);
- een lid op basis van het versterkt aanbevelingsrecht van de Ondernemingsraad (categorie C);
- een lid, niet afkomstig vanuit de bovengenoemde achtergronden (categorie D).

In 2016 zijn er geen vacatures geweest in de Raad.

Per 1 januari 2011 is de Wet Bestuur en Toezicht in werking getreden. De wet bevat onder andere een bepaling over een evenwichtige verdeling van zetels over mannen en vrouwen. De wet gaat uit van een evenwichtige verdeling van ten minste 30% mannen en ten minste 30% vrouwen.

Per 31 december 2016 bedraagt de verdeling in de Raad 40% mannen en 60% vrouwen. De Raad is derhalve volgens de wet op dit punt evenwichtig samengesteld.

Het Bestuur van de vennootschap bestaat uit één statutair directeur.

De samenstelling van de Raad per 31 december 2016 is opgenomen op pagina 10 van dit Jaarverslag.

Zelfevaluatie van de Raad

Ook over het verslagjaar 2016 heeft de Raad weer een zelfevaluatie uitgevoerd over zijn functioneren conform de uitgangspunten van de Corporate Governance Code.

Hierbij werd uitgebreid aandacht besteed aan o.a. de volgende aandachtsvelden:

- Algeheel functioneren en attendance van de Raad
- Complementariteit binnen de Raad
- Functioneren van de voorzitter alsmede de commissies (Auditcommissie en Governancecommissie)
- Functioneren van en relatie met het Bestuur
- Functioneren van en relatie met de overige vennootschapsorganen
- Permanente educatie

Invulling toezicht

De Raad kwam in 2016 vijfmaal in vergadering bijeen. Bij deze vergaderingen is het Bestuur aanwezig geweest. Tijdens de vergaderingen en in overige contacten met het Bestuur heeft de Raad gesproken over de strategie van de onderneming, de behaalde resultaten, de plannen voor de komende periode en alle overige relevante zaken die onder de aandacht van de Raad kwamen of werden gebracht.

In 2016 is door het Bestuur ten behoeve van de Raad in grotendeels vernieuwde samenstelling een geactualiseerde themabijeenkomst gehouden over het deelnemingenbeleid van de vennootschap. Brabant Water NV heeft tezamen met collega-drinkwaterbedrijven in Nederland een aantal minderheidsdeelnemingen. Daarnaast is de vennootschap 100% eigenaar van Hydrocare BV die enkele werkmaatschappijen bezit die werkzaam zijn op de vrije markt, waarbij de werkzaamheden in het verlengde liggen van de drinkwatersector. Om de risico's voor de gebonden klant van het drinkwaterbedrijf te minimaliseren, zijn deze activiteiten ondergebracht in afzonderlijke juridische entiteiten. Tussen Brabant Water NV en deze commerciële bedrijven zijn marktconforme tarieven en voorwaarden vastgelegd.

In 2016 zijn daarnaast onder andere de volgende onderwerpen aan de orde geweest:

- De voortgang van de gerechtelijke procedure over de afwikkeling van de te betalen schadeloosstelling aan de NV Tilburgsche Waterleiding-Maatschappij (TWM) in verband met de gedwongen overgang van het distributiegebied naar Brabant Water NV en de mogelijke financiële consequenties daarvan voor de solvabiliteit van de onderneming.
- Jaarverslag 2015 alsmede het verslag van de accountant.
- Financiële kwartaalrapportages 2016.
- Begroting en watertarieven 2017.
- Resultaten van de financiële prestatievergelijking in de drinkwatersector over het jaar 2015.
- Mogelijkheid voor Brabant Water NV om deel te nemen aan gezamenlijke ontwikkeling van een windmolenpark in Waalwijk.
- Ondertekening Green Deal Overeenkomst geothermie met de Provincie Noord-Brabant en een aantal Brabantse gemeenten en een aantal mogelijk afnemende bedrijven over de ontwikkeling van geothermie in Brabant.
- Gewenste wijze van omgang tussen (individuele) leden van de Raad en de Ondernemingsraad.
- De gewijzigde fiscale behandeling voor de loonheffing van commissarissen.
- De inhoud van het bedrijfsplan 2017-2021.
- Gesloten toezichtconvenant met Inspectie Leefomgeving en Transport van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu.

De Raad heeft op dit moment twee vaste commissies ingesteld: de Auditcommissie en de Governancecommissie.

Auditcommissie

De Auditcommissie adviseert de Raad bij de uitvoering van zijn taak tot het houden van toezicht op de interne risicobeheers- en controlesystemen alsmede de jaarverslaglegging.

De Auditcommissie heeft in 2016 onder meer vergaderd over de financiële informatieverschaffing (ontwerp-jaarrekening, begroting en watertarieven 2017 en realisatiecijfers 2016). Tevens zijn de wijzigingen in de vennootschapsbelasting besproken.

Voorts is aan de orde geweest het financieel meerjarenperspectief 2017 tm 2026, de disconteringsvoet in relatie tot de voorzieningen en het afschrijvingsbeleid.

Governancecommissie

De Governancecommissie heeft als een van haar taken de Raad te adviseren over de vaststelling van de jaarlijkse remuneratie van het Bestuur, passend binnen het door de Algemene Vergadering vastgesteld bezoldigingsbeleid en de WNT-regels.

Overige taken zijn onder andere werving en selectie van leden van de Raad en het Bestuur en governancevraagstukken met betrekking tot de vennootschap.

De Commissie heeft voorstellen gedaan voor de vaststelling van prestatie-indicatoren voor het Bestuur. Deze prestatie-indicatoren richten zich onder andere op diverse relevante onderdelen van de bedrijfsvoering. Tevens heeft de commissie geadviseerd over de vaststelling van de beloning van de bestuurder over 2015.

Met het Bestuur werd tevens een jaarlijks evaluatiegesprek gehouden. Daarbij werd gesproken over het functioneren, mede in relatie tot de daartoe door de Raad opgestelde criteria.

Tot slot

De Raad spreekt tot slot zijn dank en waardering uit voor de wijze waarop Bestuur, Ondernemingsraad en medewerkers van Brabant Water NV zich in het verslagjaar hebben ingezet voor de belangen van de onderneming.

's-Hertogenbosch, 13 april 2017
Namens de Raad van Commissarissen
Brabant Water NV

Mr. J.M.L. Niederer, voorzitter
Mr. H.B. Hieltjes, secretaris

Raad van Commissarissen van links naar rechts: de heer mr. H.B. Hieltjes, mevrouw drs. C.J.M.A. van Esch, de heer mr. J.M.L. Niederer, mevrouw J.A.M. Thijs-Rademakers en mevrouw drs.ir. J.M. Driessen.

Algemene Vergadering

De Algemene Vergadering heeft een vaste Aandeelhouderscommissie ingesteld om de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering voor te bereiden. Deze commissie is op 9 mei 2016 bijeengekomen om de onderwerpen op de agenda van de komende aandeelhoudersvergadering met het Bestuur te bespreken.

In het bijzonder is aandacht besteed aan de voortgang van de gerechtelijke procedure over de te betalen financiële schadeloosstelling in het TWM-dossier. Daarnaast zijn het Jaarverslag en de Jaarrekening over het jaar 2015, de voorgestelde watertarieven voor 2017 en het MVO-karakter van de onderneming besproken. De commissie heeft over alle voorgelegde onderwerpen schriftelijk advies uitgebracht aan de Algemene Vergadering.

De jaarlijkse Algemene Vergadering vond plaats op 17 juni 2016. Tijdens deze bijeenkomst werd het advies van de Aandeelhouderscommissie besproken, de Jaarrekening 2015 vastgesteld en de charge verleend aan de Directie voor haar bestuur en aan de Raad van Commissarissen voor zijn toezicht.

De Algemene Vergadering verleende goedkeuring aan het besluit van het Bestuur om de watertarieven voor wat betreft de m³-prijs en het vastrecht over 2017 te stabiliseren op het niveau van 2016. Het tarief voor het aanleggen van een nieuwe aansluiting is met 1,00 % verhoogd.

In de Algemene Vergadering deed het Bestuur mededeling over de hoofdlijnen van het strategisch beleid, de algemene en financiële risico's en het beheersings- en controlesysteem van de vennootschap. In dit verband werd door het Bestuur stilgestaan bij de realisatie van het financieel beleid en de financiële kaders van de Drinkwaterwet.

Het Bestuur heeft informatie verschaft over de voortgang van de gerechtelijke procedure voor de vaststelling van de overnamesom voor TWM. De Rechtbank heeft bepaald welke rekenmethodiek van toepassing is en heeft een Commissie van Deskundigen benoemd die de Rechtbank moet adviseren over de hoogte van de schadeloosstelling. De uitspraak van de Rechtbank heeft nog niet plaatsgevonden. De vertraging wordt voornamelijk veroorzaakt door het nog ontbreken van het advies van de door de Rechtbank ingestelde commissie. De uitspraak van de Rechtbank wordt nu in de loop van 2017 verwacht. Afgesproken is dat na de uitspraak van de Rechtbank de

Aandeelhouderscommissie bijeen zal worden geroepen om te adviseren over de vervolgstappen.

Er is stilgestaan bij de afronding van het Deltaplan Centrale Ontharding in 2017 en de opstart van het Masterplan Vitalisatie leidingnet. Het Masterplan omvat een grootscheeps en langdurig programma van sanering van oudere leidingen om het leidingnet vitaal te houden. Het Bestuur heeft voorts mededeling gedaan over de voortgang in de digitalisering van de klantcontacten. De maatregelen zijn erop gericht om de dienstverlening aan de klant te verbeteren en door efficiencyverbetering de kosten te reduceren.

Sinds 2013 is Brabant Water NV klimaatneutraal. Het Bestuur heeft het ambitieuze voornemen uitgesproken om over vijf jaar (ten opzichte van 2013) circa 20% CO₂-reductie te bereiken, 20% minder energie te verbruiken en 20% aan eigen energie op te wekken (de zogenaamde 20-20-20-regel). Dit laatste kan onder andere door zonnepanelen en windenergie. Daarnaast is Brabant Water NV deelnemer aan de Green Deal-overeenkomst om geothermie in onze provincie te bevorderen. De tweede ambitie is om op (langere) termijn een zero-waste-bedrijf te worden dat geen afvalstoffen genereert, maar alleen nog grondstoffen.

Samenstelling Raad van Commissarissen per 31 december 2016*

De heer mr. J.M.L. Niederer – voorzitter

Benoemd per 1 juli 2013

Burgemeester van de gemeente Roosendaal

- Lid van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, afdeling Rechtspraak

Mevrouw drs.ir. J.M. Driessen - lid

Benoemd per 1 juli 2015

Directeur Strategische Investerings bij MOL-Group

Mevrouw drs. C.J.M.A. van Esch - plaatsvervangend secretaris

Benoemd per 1 juli 2015

Directeur GGD Hart voor Brabant

- Lid Raad van Toezicht Stichting De Waarden, Zevenbergen
- Lid Raad van Bestuur Theater de Bussel, Oosterhout
- Directielid GGD West-Brabant
- Directielid RAV Brabant MWN
- Lid Veiligheidsdirectie Brabant Noord

De heer mr. H.B. Hieltjes - secretaris

Benoemd per 1 juli 2014

Director NL Financial Investments

- Lid Bestuur van de Unie van Waterschappen (tot april 2016)
- Lid Dagelijks Bestuur van waterschap Brabantse Delta
- Lid Raad van Commissarissen N.V. Slibverwerking Noord-Brabant

Mevrouw J.A.M. Thijs-Rademakers – plaatsvervangend voorzitter

Benoemd per 1 juli 2015

Burgemeester van de gemeente Eersel

- Voorzitter Intergemeentelijke Sociale Dienst
- Vicevoorzitter Raad van Toezicht Savant
- Lid Dagelijks Bestuur Veiligheidshuis Brabant Zuidoost

Samenstelling Auditcommissie

De heer H.B. Hieltjes - voorzitter

Mevrouw J.A.M. Thijs-Rademakers - lid

Samenstelling Governancecommissie

Mevrouw J.M. Driessen - voorzitter

Mevrouw C.J.A.M. van Esch - lid

De heer J.M.L. Niederer - lid

- * De zittingsduur van een commissaris is vier jaar, waarna deze eenmaal herbenoembaar is voor wederom een periode van vier jaar

Jaarverslag van het Bestuur

Over Brabant Water NV

Brabant Water NV levert drink- en industriewater aan 2,5 miljoen inwoners en aan bedrijven in Noord-Brabant. Wij winnen, zuiveren en distribueren water van uitstekende kwaliteit, tegen de laagst mogelijke kosten en met een hoge leveringsbetrouwbaarheid.

Het hoofdkantoor is gevestigd in 's-Hertogenbosch, met een nevenvestiging in Breda. Bij ons bedrijf werken circa 800 medewerkers. De jaaromzet is ongeveer 200 miljoen euro. Brabant Water NV is een structuur-NV. De aandelen van onze vennootschap zijn voor 31,6% in handen van de Provincie Noord-Brabant. De overige aandelen zijn in het bezit van gemeenten in het voorzieningsgebied. Jaarlijks leveren we zo'n 180 miljoen m³ water. Wij hebben dertig waterproductiebedrijven verspreid over de hele provincie en een hoofdleidingnet van ruim 18.000 kilometer. Circa 60% van het drinkwater

is bedoeld voor huishoudelijke klanten. Zij gebruiken het drinkwater voor consumptie en andere huishoudelijke toepassingen. Het overige drink- en industriewater gaat naar bedrijven die het inzetten voor uiteenlopende doelen. Ook leveren we maatwerkproducten aan bedrijven, zoals water voor laagwaardig gebruik of water dat een speciale behandeling heeft ondergaan.

De zorg voor het milieu, waaruit we de grondstof voor ons product putten, staat bij ons hoog in het vaandel. We streven naar een duurzame watervoorziening, nu en in de toekomst. We volgen bij al onze activiteiten de ontwikkelingen in de maatschappij, stemmen werkzaamheden af met andere organisaties en werken zoveel mogelijk samen.

Figuur 1 Waterproductiebedrijven

Over Brabant Water

Dochterondernemingen

Brabant Water NV heeft drie dochterondernemingen. Dat zijn Hydreco, HydroBusiness en Hydroscope. Deze drie dochterbedrijven zijn ondergebracht in de holding Hydrocare. Onze kennis en expertise op het gebied van Koude- en WarmteOpslag (KWO) en geothermie zijn geconcentreerd in ons dochterbedrijf Hydreco. Onze dienstverlening voor industriewater is ondergebracht bij HydroBusiness. Hydroscope, onze derde dochteronderneming, is actief op het gebied van waterkwaliteit, veiligheid en legionellapreventie.

De cijfers die we in dit jaarverslag presenteren hebben steeds betrekking op het moederbedrijf Brabant Water inclusief haar dochterondernemingen, tenzij anders vermeld.

Bestuur per 31 december 2016

De heer drs. G.J. van Nuland - Bestuurder

Managementteam per 31 december 2016

De heer drs. G.J. van Nuland - voorzitter
Bestuurder

De heer mr. H.A.J. de Beer
Hoofd Bestuurlijke & Juridische Zaken

De heer drs. R. Berger
Hoofd Personeel, Proces & Organisatie

De heer ir. L.M. de Waal
Hoofd Distributie

De heer drs. E.J.M. Smeets
Hoofd Financiën, ICT & Logistiek

Mevrouw R. Rijken
Hoofd Communicatie

De heer ing. A.F.C. van de Ven
Hoofd Klantcontacten

De heer ir. L.M. de Waal
Hoofd Productie a.i.

Ondernemingsraad per 31 december 2016

De heer A. van Ballegooij - vice voorzitter
De heer J. Bierens
De heer E. de Froe - voorzitter
De heer H. van Horne
De heer F. de Geus
De heer K. Lombarts
De heer T. Kros
De heer G. Kuipers
Mevrouw M. Netjes
De heer G. van Rooij
De heer G. Wildhagen

Mevrouw M. van der Donk – OR-secretariaat

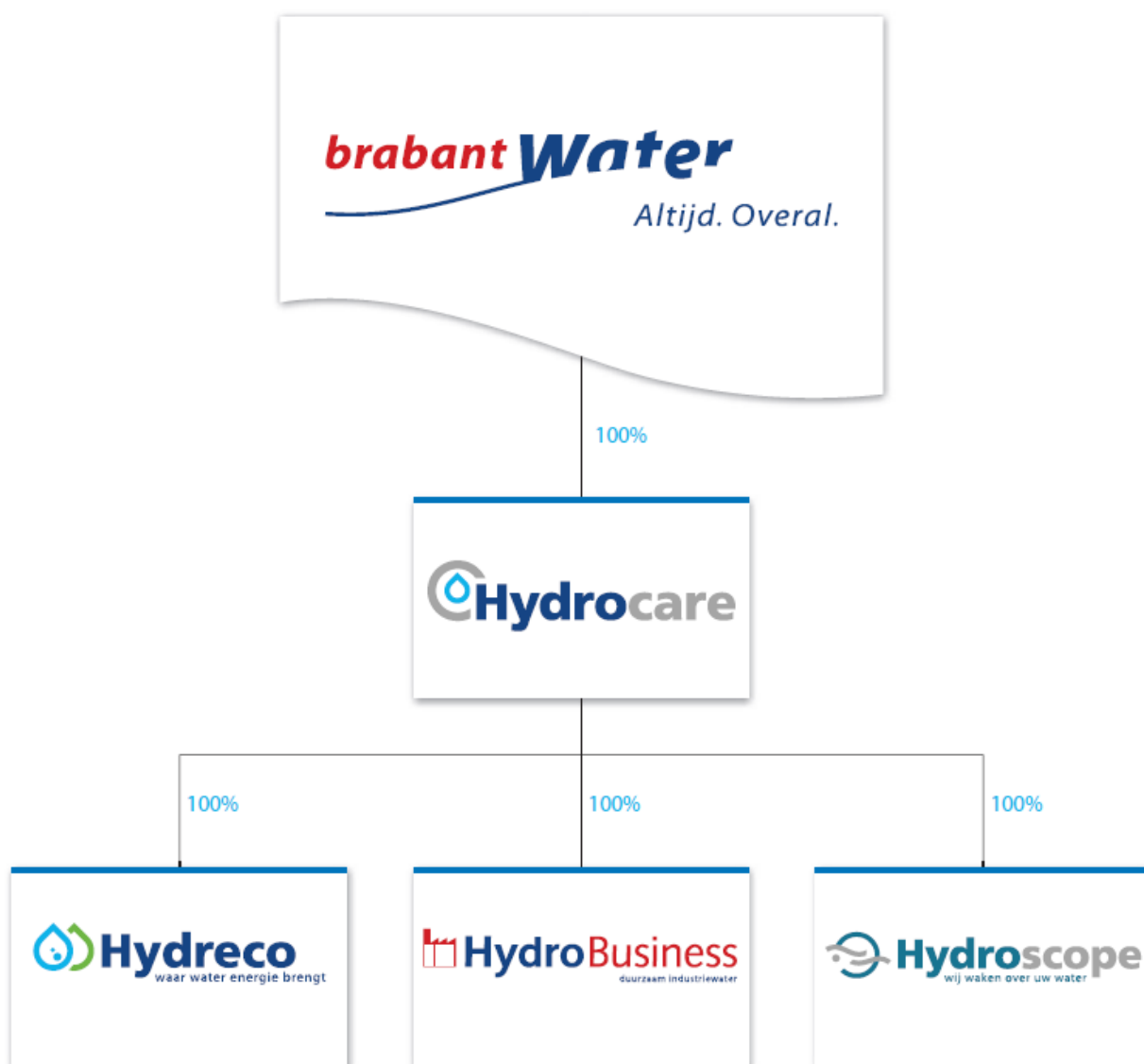
Kengetallen Brabant Water NV

voor haar voorzieningsgebied per 31 december 2016 (geconsolideerd)

	2016	2015	2014	2013	2012
Klanten	2.484.374	2.468.628	2.460.437	2.450.731	2.442.098
Aansluitingen	1.147.063	1.133.458	1.126.513	1.121.468	1.110.563
Waterleveringen					
Drinkwater					
Productie (x 1.000 m³)	180.892	179.725	174.757	177.837	176.370
Productieverlies (in procenten)	3,3	3,0	2,8	3,0	2,3
Drinkwaterlevering in het net					
Eigen concessiegebied (x 1.000 m³)	169.322	167.590	164.283	165.719	164.928
Andere waterleidingenbedrijven (x 1.000 m³)	7.584	7.484	6.262	7.868	7.159
Distributieverlies (in procenten)	2,3	2,5	2,5	2,5	2,5
Industriewater*					
Netto levering aan klanten (x 1.000 m³)	10.996	9.939	10.289	11.512	9.716
Distributienet					
Lengte hoofdleidingen per km hoofdleiding	18.173	18.150	18.150	18.157	18.145
Aantal aansluitingen per km hoofdleiding	63,1	62,4	62,1	61,8	61,2
Balanscijfers (x 1.000 euro)					
Balanstotaal	960.027	921.797	899.606	860.754	830.321
Boekwaarde materiële vaste activa	832.583	798.430	764.257	715.069	683.269
Idem als percentage van de aanschafwaarde	51	51	50	50	48
Investeringsuitgaven	70.151	75.085	83.097	67.484	67.667
Resultaten (x 1.000 euro)					
Bruto omzet	203.981	201.001	194.367	227.028	225.232
Omzet water	170.501	167.310	170.956	206.617	199.086
Resultaat	35.987	40.652	39.387	39.084	36.985
Pesoneel					
Aantal medewerkers ultimo verslagjaar	794	807	811	821	844
Salariskosten incl. sociale lasten (x 1.000 euro)	53.539	52.789	53.009	54.052	52.011

* Inclusief leveringen buiten de provincie Noord-Brabant

Ondernemingsstructuur Brabant Water Groep

Risicomanagement

Risicobeheersing bij Brabant Water NV is een essentieel onderdeel van de bedrijfsvoering en richt zich met een brede invalshoek op alle facetten van de onderneming: van strategische en operationele risico's tot de betrouwbaarheid van financiële rapportages en het voldoen aan wet- en regelgeving. Onderdeel van dit risicobeleid is dat we zorgvuldig afwegen welke risico's Brabant Water NV loopt, welke beheersmaatregelen wij inzetten en hoe we controle houden op de effectiviteit en de naleving van de regels.

Een vastgestelde risicomatrix is een hulpmiddel om de risicobereidheid van Brabant Water NV te bepalen.

Het Bestuur is verantwoordelijk voor de inrichting en effectieve werking van het interne risicobeheersings- en controlesysteem van Brabant Water. Risicobeheersing maakt onderdeel uit van het reguliere werk van lijn- en projectverantwoordelijken. Deze decentrale verantwoordelijkheid is een essentieel onderdeel van de risicobenadering. Centrale stafafdelingen ondersteunen daarbij. Zij voegen vanuit hun expertise kennis en kunde toe aan het proces van risicobeoordeling en risicobehandeling. Via een aantal concrete rapportageverplichtingen wordt hierover periodiek verantwoording afgelegd.

Risicoprofiel

Brabant Water NV is als drinkwaterbedrijf primair verantwoordelijk voor het waarborgen van de continuïteit en kwaliteit van de drinkwaterlevering in ons voorzieningsgebied. Deze zorgplicht van bron tot kraan geeft tevens het kader voor onze belangrijkste risico's.

Risicobereidheid

Veiligheid

Drinkwater is een eerste levensbehoefte. De veiligheid en betrouwbaarheid van ons product mag niet aan twijfel onderhevig zijn.

Financiën

Wij streven een gezonde financiële huishouding na. Onze risicobereidheid op dit gebied is afgeleid van het financieel sturingskader. Voor risico's die kunnen leiden tot overschrijding of het niet behalen van de tolerantiegrenzen, worden steeds passende maatregelen genomen.

Reputatie

Onze goede reputatie en imago zijn wezenlijke onderdelen van ons bestaansrecht. Onder het risico dat onze strategische doelen om een duurzame en betrouwbare drinkwatervoorziening te handhaven niet worden behaald, verstaan wij ook het reputatierisico. Onze klanten moeten ervan uit kunnen gaan dat wij al het nodige doen om onze slogan waar te maken: Altijd. Overal. Brabant Water.

Strategische risico's

Binnen de onderneming is het kader vastgesteld voor veiligstelling en optimalisatie van de watervoorziening in Noord-Brabant. Onderdeel daarbij is het 'Instrument toetsing strategische assets'. Hierin wordt de huidige staat van de strategische assets in kaart gebracht en getoetst aan de geformuleerde doelstellingen. Hieruit vloeit een aantal te nemen maatregelen voort.

Bescherming van de drinkwaterbron

Brabant Water NV maakt 100% gebruik van grondwater als bron voor de drinkwaterbereiding. Bescherming van deze grondstof is essentieel voor de bereiding van drinkwater, nu en in de (verre) toekomst. Wij zijn daarom alert op ontwikkelingen die de kwaliteit van het grondwater kunnen bedreigen. Plannen voor schaliegaswinning in de Brabantse bodem en opslag van kernafval in België aan de rand van onze provincie kunnen ernstige bedreigingen worden voor de grondwaterkwaliteit. Tezamen met de Provincie Noord-Brabant en de Brabantse gemeenten houden wij de ontwikkelingen nauwlettend in de gaten.

Het kabinet heeft besloten dat commerciële opsporing en winning van schaliegas de komende vijf jaar in Nederland

Risicomanagement

niet aan de orde is. Brabant Water NV blijft van mening dat schaliegaswinning in intrekgebieden voor waterwinning niet kan worden toegestaan. Ook het schuin boren van buiten deze gebieden onder de grondwatervoorraden moet worden verboden.

Het Rijk heeft het initiatief genomen om te komen tot een Structuurvisie op de Ondergrond (STRONG). Gezien de toenemende drukte in de ondergrond is het noodzakelijk kaders te scheppen voor de ondergrondse ruimtelijke ordening. De drinkwatersector staat op het standpunt dat drinkwaterwinning en bodemenergiesystemen van elkaar gescheiden moeten zijn. Brabant Water NV volgt de beleidsontwikkelingen op nationaal niveau en is betrokken bij de uitwerking van STRONG op regionaal niveau in de omgevingsvisies en omgevingsplannen.

In België vinden proeven plaats voor opslag van kernafval in de relatief ondiepe Boomse klei in Mol, vlak bij de Nederlandse grens. Brabant Water NV zet zich ervoor in dat, in het geval dat gekozen wordt voor ondergrondse opslag, het nucleaire afval wordt opgeslagen in de dieper gelegen leperiaanse klei vanwege de extra bescherming door de kleilagen.

Daarnaast kunnen plaatselijke verontreinigingen de grondwaterkwaliteit bedreigen. Hierbij moet worden gedacht aan storting van gevaarlijk (drugs)afval, lozingen in het waterwingebied en onbekende stoffen die door menselijke activiteiten in het grondwater terecht kunnen komen. De kwaliteit van het grondwater bewaken wij met een intensief meetprogramma, zodat verslechtering van de grondwaterkwaliteit tijdig wordt gesignaleerd en op tijd maatregelen kunnen worden getroffen. In geval van stortingen van afval en lozingen wordt onmiddellijk opgetreden om ervoor te zorgen dat de verontreiniging direct wordt opgeruimd.

Bij planvoorbereiding en besluitvorming van de diverse overheden over ontwikkelingen die een gevaar kunnen opleveren voor de kwaliteit van het grondwater vragen wij constant aandacht voor ruimtelijke en milieukundige bescherming van onze grondwaterwinningen.

Bedreigingen van de kwaliteit van het drinkwater

De wettelijke eisen waaraan het drinkwater vanaf het productiebedrijf tot aan de kraan bij de klant moet voldoen zijn opgenomen in het Drinkwaterbesluit. stelt hoge eisen aan kwaliteit en veiligheid van het drinkwater en hanteert daarom eigen (strengere) bedrijfsnormen die een signalerende functie hebben om te voorkomen dat het drinkwater na verloop van tijd niet meer aan de wettelijke norm voldoet. Jaarlijks wordt gerapporteerd over eventuele overschrijdingen van de wettelijke en bedrijfsnormen in het gehele bedrijfsproces. Het kwaliteitsmanagementsysteem van Brabant Water NV is ISO-gecertificeerd.

Water Safety Plan is de methode van risicobenadering binnen Brabant Water NV om de risico's voor het drinkwater in de totale keten van bron tot kraan inzichtelijk te maken en de nodige acties te benoemen om deze risico's tot aanvaardbaar te reduceren. De resultaten van deze risico-inventarisatie worden meegenomen in het doorlopende renovatieprogramma van de drinkwaterproductiebedrijven.

Eind 2015 is door de gezamenlijke drinkwaterbedrijven van Nederland besloten een lagere bedrijfsnorm voor arseen in te stellen. Overal in Nederland wordt weliswaar voldaan aan de wettelijke norm, maar deze sluit enig gezondheidsrisico voor de lange termijn niet volledig uit. De Nederlandse drinkwatersector heeft uit voorzorg besloten verder te gaan en is daarmee internationaal een voorbeeld voor andere landen. Op waterproductiebedrijf Dorst is in 2016 de eerste installatie voor arseenverwijdering in Nederland in bedrijf genomen. Het tweede waterproductiebedrijf in Oosterhout volgt in 2017. Voor twee andere locaties is nader onderzoek gestart.

Leveringszekerheid

De kwetsbaarheid van de uitgestrekte technische infrastructuur (bestaande uit ruim 18.000 kilometer hoofdleidingen en 30 waterproductiebedrijven met honderden winputten) is een gegeven. Het belang van een ongestoorde drinkwatervoorziening voor de Brabantse burger en het bedrijfsleven is groot.

In het wettelijk voorgeschreven Leveringsplan wordt de wijze beschreven waarop Brabant Water NV de leveringszekerheid heeft geborgd, zowel voor nu als in de komende 10 jaar. In 2016 hebben wij het Leveringsplan herzien en is hierop de goedkeuring verkregen van de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT). Bij het beschouwen van de externe risico's worden ook de gehanteerde risico's van de Nationale Risicobeoordeling en de Risicoprofielen van de Veiligheidsregio's mee genomen.

In geval van een calamiteit bestaat de kans dat er niet voldoende betrouwbaar drinkwater geleverd kan worden. Brabant Water NV heeft een Calamiteitenplan en een calamiteitenorganisatie die ervoor zorgen dat de drinkwatervoorziening in zo'n situatie zo snel mogelijk weer hersteld wordt. Regelmatig worden oefeningen gehouden, ook met gemeenten en veiligheidsregio's, om procedures en protocollen in de praktijk te testen.

Het Beveiligingsplan richt zich op het voorkómen, opsporen en tegenhouden van moedwillig handelen dat gericht is tegen onze infrastructuur en tegen onze informatiesystemen. Juiste houding en gedrag van medewerkers is een cruciaal aspect bij een goede beveiliging. Het afgelopen jaar is veel aandacht geschonken aan oefeningen en cursussen voor medewerkers om het bewustzijn en het kennisniveau te

Risicomanagement

verhogen. Het Bedrijfscontinuïteitsplan geeft aan welke maatregelen we getroffen hebben om in geval van een incident de meest kritische processen in stand te houden, dan wel zo spoedig mogelijk te herstellen.

Operationele risico's

Betrouwbaarheid van onze waterleidingen

De gemiddelde ouderdom van onze leidingen neemt langzaam toe en daarmee ook de storingsgevoeligheid. Door assetmanagement willen wij de goede prestaties op het gebied van de continuïteit van de levering ten minste handhaven en liefst nog verbeteren tegen gelijkblijvende of lagere kosten.

In het Masterplan Vitalisatie Distributieleidingen zijn de uitgangspunten vastgelegd om te komen tot een intensivering van het vervangingsprogramma voor distributieleidingen. Op basis van nieuwe software is het mogelijk een integrale afweging te maken om allereerst die leidingen te vervangen, waarmee doelmatig de meeste risico's met betrekking tot leveringscontinuïteit en externe effecten worden gereduceerd. Inmiddels is het vervangingsprogramma (dat tientallen jaren gaat lopen) in uitvoering genomen.

Voorts hebben wij de leidingen geïnventariseerd die mogelijk grote externe effecten hebben op infrastructures van derden. Op basis hiervan vindt overleg plaats met de eigenaren van deze infrastructuur om gezamenlijk de risico's te verminderen. In 2016 zijn de eerste projecten in dit kader uitgevoerd.

Uit het inspectieprogramma voor de afsluiters in het leidingnet is gebleken dat de betrouwbaarheid van deze afsluiters op een hoog niveau ligt.

Betrouwbaarheid, bescherming en beschikbaarheid van informatievoorziening

De afhankelijkheid van ICT-systemen neemt steeds verder toe, zowel in de procesautomatisering als in de kantooromgeving. Om de beschikbaarheid van de systemen te kunnen borgen is een groot aantal technische maatregelen getroffen en is een responsprocedure bij incidenten vastgesteld. Informatiebeveiliging bevindt zich op het speelveld van organisatie, techniek en mens. Brabant Water NV voert een actief beleid om de beveiliging technisch up to date te houden. Om na te gaan of onze technische maatregelen voldoende zijn, laten we regelmatig beveiligingstesten uitvoeren. Daarnaast wordt er permanent aandacht gegeven aan het bewustzijn van medewerkers, over de gevaren van het internet en het beschermen van persoonsgegevens. Op basis van een uitgevoerde risico-inventarisatie worden maatregelen geprioriteerd en genomen.

Financiële verslaggevingsrisico's

Brabant Water NV heeft in de loop van de afgelopen jaren een zodanig weerstandsvermogen opgebouwd, dat we in staat zijn om belangrijke financiële tegenvallers op te vangen zonder dat dit direct grote gevolgen hoeft te hebben voor de continuïteit van de drinkwatervoorziening of de tarifiering. Tegenvallers zouden zich bijvoorbeeld kunnen voordoen als gevolg van slechte klimatologische omstandigheden, een stijging van het aantal klanten dat overgaat op een eigen bron, stijgende energieprijzen of het als gevolg van een calamiteit teloorgaan van één of meerdere productielocaties. De kans dat al deze omstandigheden zich tegelijkertijd voordoen, is klein. Wanneer één van de genoemde voorbeelden zich zou voordoen, is het effect op het weerstandsvermogen overzienbaar. De intensivering van het programma voor vervanging van de meest risicovolle leidingen vergt extra investeringen (circa 30 miljoen euro per jaar), die financieel mogelijk zijn.

Op het gebied van treasury geldt dat Brabant Water NV spelregels daaromtrent heeft vastgelegd in een Financieel Statuut. Hierin zijn procedures en gedragslijnen opgenomen ten behoeve van de financiële instrumenten. Het grootste risico dat Brabant Water NV momenteel loopt, is een debiteurenrisico en een renterisico op haar uitstaande deposito's. Om het debiteurenrisico te beperken, is bepaald dat Brabant Water NV alleen maar mag beleggen in obligaties van banken en overheden met een Standard & Poors rating van ten minste AA-. Om het renterisico te beperken, wordt momenteel een looptijdmaatstaf van de portefeuille nagestreefd van vijf jaar.

De onzekerheid aangaande de hoogte van de nog te betalen schadeloosstelling aan de NV Tilburgsche Waterleiding-Maatschappij (TWM) voor de overname van het voorzieningsgebied in Tilburg en Goirle is blijven bestaan. In de lopende procedure heeft de door de Rechtbank ingestelde commissie nog geen advies opgesteld waardoor de rechter in 2016 nog niet tot uitspraak heeft kunnen komen.

De solvabiliteit ultimo 2016 (55,8%) is gebaseerd op de door ons berekende overnameprijs (exclusief rente). De schadeloosstelling, bij volledige honorering van de claim van TWM, kan veel hoger zijn en substantiële invloed hebben op de solvabiliteit van Brabant Water NV.

Om zowel de exploitatiekosten als de investeringskosten te beheersen, werken we met een vastgestelde budget- en beleidscyclus en een intern controleplan.

Ieder kwartaal wordt uitgebreid gerapporteerd over de realisatie van de financiële cijfers. De afgelopen jaren zijn geen grote afwijkingen geconstateerd tussen begroting en realisatie. De in het kader van het interne controleplan door de lijnafdelingen uitgevoerde controles zorgen voor een verdere borging van de kwaliteit van ons

Risicomanagement

financiële proces. Hierbij is in 2016 nadrukkelijk gewerkt aan een verbetering van de zichtbaarheid van de uitgevoerde controles.

Compliance risico's

Voor een drinkwaterbedrijf is de naleving van de Drinkwaterwet met bijbehorende regelingen van essentieel belang. De wettelijke verplichtingen zijn geïnventariseerd. De interne procedures, die het gehele proces van bron (winning) tot kraan (aflevering) volgen, zijn opnieuw beschreven op basis van de risicobenadering. Uit toetsingen en controles van ILT is gebleken dat Brabant Water NV voldoet en wil blijven voldoen aan de vereiste criteria en de wettelijke regels en daarvoor passende maatregelen heeft getroffen. Op basis hiervan was ILT bereid een convenant te sluiten over de wijze waarop ILT haar toezichhoudende taak voortaan uitoefent. Op 29 juni 2016 is genoemd convenant ondertekend.

Ook ten aanzien van andere wettelijke regels wil Brabant Water NV compliant zijn. Rondom een aantal belangrijke juridische thema's zijn expertgroepen ingesteld die actuele ontwikkelingen volgen en advies uitbrengen aan de verantwoordelijken. Voor de komende periode worden met name de verplichtingen voor de bescherming van de persoonsgegevens en de gevolgen van de nieuwe Omgevingswet in beeld gebracht en maatregelen getroffen om aan de nieuwe eisen te voldoen.

Naast de naleving van wet- en regelgeving dienen we ook rekening te houden met maatschappelijk geaccepteerde normen en waarden. De Brabant Water Gedragscode en de interne bedrijfsregelingen geven aan wat wij verstaan onder gewenst en integer gedrag. In werkoverleggen en anderszins wordt aandacht besteed aan het integriteitsbewustzijn van alle medewerkers. Voor medewerkers is er een aantal meldpunten waar zij met eventuele klachten terecht kunnen.

Met inachtneming van het gegeven dat een intern risicobeheersingsraamwerk nooit absolute zekerheid kan geven op het voorkómen van risico's, verklaart het Bestuur dat de interne risicobeheersings- en controlesystemen toereikend inzicht geven dat de financiële verslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat en dat de risicobeheersings- en controlesystemen in het verslagjaar naar behoren hebben gewerkt.

Van bron tot kraan

Onze kerntaak is het continu leveren van kwalitatief goed en betrouwbaar drinkwater. Het water legt, voordat het bij onze bijna 2,5 miljoen klanten uit de kraan komt, letterlijk en figuurlijk een route af. De route van bron tot kraan.

De bescherming van de bron voor ons drinkwater, het grondwater, is een eerste vereiste. Dat betekent dat we eventuele bedreigingen voor de grondwaterkwaliteit en ontwikkelingen in de ondergrond op de voet volgen. Vervolgens passen we geavanceerde technieken toe in ons productieproces zodat het gezuiverde water niet alleen aan de wettelijke, maar ook aan duurzaamheids- en comforteisen voldoet. Om het drinkwater vervolgens bij onze klanten te krijgen, zorgen we voor een optimaal functionerend netwerk aan leidingen. Eventuele werkzaamheden aan dit leidingnet voeren we uit in samenwerking met anderen. We informeren onze klanten over onze werkzaamheden: tijdig, transparant en specifiek.

Bronbescherming met vooruitziende blik regelen

Landelijke afspraken in Structuurvisie Ondergrond

Bovengronds heeft elke vierkante meter in Nederland een bestemming, maar onder onze voeten is van ruimtelijke ordening nog geen sprake. En dat terwijl er voor onder meer mijnbouw, drinkwaterwinning en opslag van afvalstoffen steeds vaker een beroep wordt gedaan op die ondergrond. Om duurzame economische activiteiten in de ondergrond mogelijk te maken en tegelijkertijd onze kostbare bronnen te beschermen, stelden de ministeries van Infrastructuur en Milieu en van Economische Zaken in 2016 de Structuurvisie Ondergrond op. Vanuit de Vereniging van drinkwaterbedrijven in Nederland (Vewin) droeg Brabant Water stevig bij aan de ontwikkeling van deze visie.

Als strategisch adviseur houdt Hans Bousema belangrijke ontwikkelingen in de gaten en bekijkt hij of die relevant zijn voor de koers die Brabant Water vaart. In dat kader was de Structuurvisie Ondergrond (STRONG) een zeer belangrijk thema in 2016. “Brabant Water gebruikt grondwater voor de productie van drinkwater voor 2,5 miljoen mensen in Brabant”, legt Hans uit. “Dat de continuïteit van ons werk en daarmee de veiligheid van onze bronnen geborgd is, is dus van levensbelang. Daarom vonden we het belangrijk om positie in te nemen ten opzichte van STRONG.”

Functiescheiding

Een belangrijk spanningsveld in de ondergrond ligt volgens Hans tussen mijnbouw en drinkwater. “Bij de winning van olie of gas en bij geothermie worden boorputten tot kilometers diep geslagen, dwars door de grondwaterlaag heen. Als je dat heel zorgvuldig doet en geen lekkage krijgt, is er niets aan de hand. Maar als het misgaat, heb je verontreinigd grondwater en kun je de bron waarschijnlijk als verloren beschouwen. Daarom hebben we als drinkwatersector heel sterk ingezet op functiescheiding. Er is ruimte voor verschillende ondergrondse activiteiten mits je deze goed ordent.”

Na veel gesprekken en goede discussies tussen alle belanghebbenden is het ontwerp voor STRONG eind 2016 naar de Tweede Kamer gestuurd. Op sommige punten behaalde de drinkwatersector succes, op andere moest er water bij de wijn worden gedaan. “We zijn blij dat mijnbouw is uitgesloten in onze huidige waterwingebieden, grondwaterbeschermingsgebieden en boringsvrije zones”, stelt Hans. “Tegelijkertijd heeft de mijnbouwsector nog wel de mogelijkheid om via een omweg onder die gebieden te boren. Dat hadden wij liever anders gezien, omdat het risico op verontreiniging daarmee nog niet volledig wordt uitgesloten.”

Strategische reserves

Bij de totstandkoming van STRONG werden ook belangrijke afwegingen gemaakt op het gebied van strategische reserves: gebieden waar nu nog geen water aan wordt onttrokken, maar waar dat in de toekomst misschien wenselijk is. Want moet je die nu als beschermde drinkwatervoorraden aanwijzen of moet daar toch ruimte zijn voor bijvoorbeeld geothermie? “STRONG gaat in deze gebieden in principe voor functiescheiding, maar bekijkt per geval welk belang op dat moment het zwaarst weegt.”

Volgens Hans is het van grote waarde dat STRONG tevens nationale reserves heeft gedefinieerd én dat daarvoor lijnen op een kaart zijn gezet. “Het is belangrijk te beseffen dat ons Brabantse grondwater bijzonder is in Nederland en in Europa”, vindt hij. “Op sommige plekken is het meer dan 10.000 jaar oud en helemaal vrij van menselijke invloeden. Dat lijkt misschien vanzelfsprekend, maar het is natuurlijk kapitaal van onschatbare waarde. Die lijnen maken het inzichtelijk. Als zich nu op rijksniveau een vraagstuk aandient op het gebied van infrastructuur of energie, komt de kaart met de nationale grondwaterreserves in Nederland op tafel. Dat zal een positieve rol spelen in de bewustwording over de betekenis van drinkwater.”

Vooruitziende blik

STRONG houdt ook rekening met toekomstige activiteiten. Zo mag er vanaf 2023 in Nederland opnieuw gekeken worden naar de mogelijke winning van schaliegas. En ook valt niet uit te sluiten dat onvoorziene ontwikkelingen een rol gaan spelen in de ondergrond. “Daarom moeten we onze bronnen beschermen met vooruitziende blik”, vindt Hans. Wat hem betreft is STRONG dan ook een nieuw startpunt van waaruit constructief samengewerkt moet worden. “Wendbaarheid en

openheid in de discussies zijn daarbij essentieel. Natuurlijk heeft Brabant Water oog voor het energievraagstuk dat er ligt, voor dilemma’s van andere stakeholders en voor de duurzaamheidsagenda’s van Rijk en Provincie. Als we samen het doel voor ogen houden en breder kijken dan ons eigen belang, kunnen we binnen de kaders van STRONG een optimale ruimtelijke ordening voor de ondergrond realiseren. Tot nu toe waren het allemaal nog beleidsvoornemens. Straks komen we in de praktijk en zullen we ook andere belanghebbenden laten inzien dat strategische grondwatervoorraden belangrijk zijn voor Brabant en dat het goed is om daar heel zorgvuldig mee om te gaan.”

STRONG: Structuurvisie Ondergrond

Er wordt in Nederland steeds vaker een beroep gedaan op de ondergrond. Zo wordt niet alleen ons drinkwater daaruit gewonnen, maar ook aardgas, olie en zout. Warmte en koude worden juist in de grond opgeslagen. Bij al die activiteiten is het cruciaal dat grondwater wordt beschermd. Daarom stelden de ministeries van Infrastructuur en Milieu en van Economische Zaken de Structuurvisie Ondergrond (STRONG) op. In nauw overleg met de drinkwater- en mijnbouwsector, provincies, gemeenten en andere stakeholders zijn in 2016 belangrijke stappen gezet naar de ruimtelijke ordening van de ondergrond. Nederland is het eerste land ter wereld dat op rijksniveau een structuurvisie voor de ondergrond realiseert.

Brabantse waterhardheid efficiënt aangepakt

Deltaplan Ontharding nadert einde

Het Deltaplan Ontharding werd opgesteld om er voor te zorgen dat vanaf 2018 geen hard water meer uit Brabantse kranen zal stromen. Dankzij een slimme inrichting van het proces en de tomeloze inzet van Brabant Water-medewerkers wordt dat een jaar eerder al realiteit. Leo de Waal, in 2016 Hoofd sector Productie bij Brabant Water, kijkt met trots terug op de werkzaamheden, die nu hun einde naderen.

Klanten van Brabant Water kunnen altijd en overal in Brabant rekenen op zuiver en veilig drinkwater. Maar we doen meer dan de Drinkwaterwet ons voorschrijft en willen in ons proces waar mogelijk extra waarde toevoegen. Om die reden ontstond ook het Deltaplan Ontharding. “Onze waterkwaliteit was al uitstekend”, stelt Leo de Waal. “Maar we merkten dat de waterhardheid nog een belangrijk thema was voor onze klanten. Niet verwonderlijk, want zachter water betekent minder kalkaanslag in je badkamer, wasmachine en koffiezetapparaat en ook een kostenbesparing op bijvoorbeeld energie en wasverzachter. Door efficiëntieslagen die we eerder hadden gemaakt, lukte het om ons water te ontharden zonder de waterprijs te laten stijgen.”

Extra zuiveringsstap

Aanvankelijk omvatte het Deltaplan Ontharding zeven productielocaties. In Veghel werd in 2011 de eerste onthardingsinstallatie in gebruik genomen, gevolgd door Loosbroek en Oosterhout in 2015. De locatie Macharen is uit het investeringsplan geschrapt en wordt uitgefaseerd. In 2016 zijn de locaties Tilburg en Lieshout opgeleverd. In Lith werd datzelfde jaar de waterzuiveringsinstallatie gerenoveerd en werd ook gestart met de bouw van het laatste onthardingsgebouw, dat maart 2017 in gebruik wordt genomen.

“Ontharding is een extra zuiveringsstap in het proces van bron tot kraan”, legt Leo uit. “Dit vindt plaats in een onthardingsgebouw, dat we op die zes productielocaties hebben bijgebouwd. Het water wordt belucht, onthard en gefilterd. Hierna is het zachter drinkwater dat vanuit de opslagkelders naar de klanten wordt gedistribueerd.”

Gestandaardiseerd

Grote uitdaging van het Onthardingsplan was volgens Leo om de elementen projectomvang, planning en budget bij elkaar te laten komen. “Bij de bouw in Veghel hadden we veel geleerd. Op basis van die ervaring wilden we een optimaal plan maken voor één gebouw, dat we op alle volgende

Van bron tot kraan

onthardingslocaties wilden bouwen.” Binnen de sector Productie gingen de afdelingen Ingenieursbureau, Bedrijfsvoering en Onderhoud met elkaar om tafel om dit plan te realiseren. “Allerlei vragen kwamen aan de orde: *hoe moet het gebouw eruit zien, wat moeten we wel en niet doen, waar liggen onze prioriteiten?* Omdat er zowel qua planning als qua budget strak geregisseerd moest worden, werd op sommige punten best een stevige discussie gevoerd. Maar altijd vanuit een positieve focus: we hebben beloofd dat er in 2018 nergens meer hard water meer uit Brabantse kranen stroomt en dat willen we waarmaken. Dus op een gegeven moment moeten we stoppen met praten en starten met bouwen. Het was spannend en ambitieus, maar nu staat het er.”

In Lieshout, Lith, Loosbroek, Oosterhout en Tilburg is het onthardingsproject nu voor 85% gestandaardiseerd en voor 15% maatwerk. Door de keuze om voor eenzelfde gebouw op meerdere locaties te gaan, kan Brabant Water nu een jaar eerder dan gepland zachter water leveren. “Ook na ingebruikname is die standaardisering nuttig”, meent Leo. “Collega’s die de installaties bedienen, zien overal hetzelfde, waardoor ze elkaar gemakkelijker kunnen ondersteunen en ook efficiënter werken.”

Innovaties

Als alle onthardingsinstallaties draaien, zal Productie volgens Leo allermist achteroverleunen. “Onderhoud en renovatie lopen natuurlijk door, maar we blijven ook optimaliseren. Bijvoorbeeld op het gebied van kalk: bij het ontharden halen we kalk uit het water, maar er blijft altijd nog een beetje achter. Onze procestechnologen bekijken nu of we aanpassingen kunnen doorvoeren waardoor de kalk die nog achterblijft minder snel hecht aan de apparatuur van mensen. Zo kijken we continu naar mogelijke innovaties en oplossingen om de waterkwaliteit nog verder te verbeteren en de klantbeleving te versterken.”

Deltaplan Ontharding

De hardheid van water wordt in Nederland uitgedrukt in Duitse graden hardheid (°dH). Dit geeft de hoeveelheid kalk en magnesium in water aan. Het Deltaplan Ontharding heeft als doel om in 2018 nergens meer hard water uit Brabantse kranen te laten stromen. Brabant Water richt zich op locaties waar het geproduceerde water harder is dan 11° dH en verlaagt de hardheid naar ongeveer 8° dH. Het investeringsbedrag van 110 miljoen euro maakt het Deltaplan Ontharding het grootste programma in de geschiedenis van Brabant Water. Met de realisatie van onthardingsinstallaties in Lieshout, Lith, Loosbroek, Oosterhout, Tilburg en Veghel nadert het plan nu – binnen het budget en binnen de tijd – zijn eind.

Masterplan Vitalisatie Distributieleidingen wordt uitgerold over Brabant

“Doen is het nieuwe denken”

2016 werd omschreven als overgangsjaar in het Masterplan Vitalisatie Distributieleidingen. Toch zetten Wilfried Martens en zijn team de nodige stappen in dit omvangrijke proces. “Steeds vaker delen we onze visie en plannen met partners. Als we de handen ineen slaan, kunnen we echt van toegevoegde waarde zijn in Brabant.”

Het Masterplan Vitalisatie Distributieleidingen heeft als doel om de komende decennia grote delen van het Brabantse waterleidingnet te vervangen, zodat het aantal storingen afneemt. Een ambitieus, maar haalbaar plan volgens Wilfried Martens. “Zeker als we het proces op een nieuwe manier aanvliegen.” Wilfried was in 2015 betrokken bij de totstandkoming

van het plan en werd in maart 2016 aangesteld als Manager Vitalisatie Infra. “Het Masterplan Vitalisatie biedt een duidelijke eindbestemming, maar bewust geen vastomlijnde weg ernaartoe. Als we ons waterleidingnet binnen de gewenste termijn willen vernieuwen – en ook op een toekomstbestendige manier – moeten we kunnen bijsturen als er zich veranderende inzichten of nieuwe kansen voordoen.”

Slim en flexibel samenwerken

Wilfried realiseerde een routekaart waarop hij maandelijks aangeeft waar Brabant Water staat in het vervangingsproces. Daarnaast formeerde hij in korte tijd een Vitalisatie Infra-team van tien personen met wie hij in 2016 de eerste stappen zette in de concrete uitvoering van het plan. “We willen slim en flexibel werken, zodat we wendbaar blijven. Dat past bij de huidige tijdgeest en past ook bij het team en bij mij. Tegelijkertijd vergt het een andere manier van samenwerken met externe partners. Eén van onze basistaken was om hen mee te krijgen in die flexibele manier van denken en werken.”

Dat partners het belang inzien van een intensievere samenwerking is essentieel om het tweede doel van het Masterplan Vitalisatie Distributieleidingen te behalen. “We willen geplande werkzaamheden zo vormgeven dat er maatschappelijke meerwaarde ontstaat”, stelt Wilfried. “Nu ervaren Brabantse burgers vaak veel overlast omdat bijvoorbeeld een gemeente ergens werkzaamheden uitvoert en Brabant Water een maand later aan de slag gaat op dezelfde locatie. Daarom stemden we in 2016 onze plannen, visie, inzichten en uitdagingen beter af met onder meer gemeenten en Enexis. En haakten we ook aan bij de Waterkring West voor een betere samenwerking in de waterketen. In alle gevallen geldt: als we onze

Van bron tot kraan

werkzaamheden waar mogelijk op elkaar afstemmen, werken we niet alleen efficiënter en goedkoper, maar ook met veel meer oog voor de leefomgeving van onze klanten.”

De volgende stap is volgens Wilfried de inzet op woningbouwcoöperaties. “Ook voor individuele bewoners kunnen we overlast verder beperken als we onze werkzaamheden laten aansluiten bij geplande renovaties van de woningbouwcoöperaties. In 2016 hebben we aangegeven hierop te willen sturen en vanaf 2017 zullen we de coöperaties ook actief benaderen.”

Beweging realiseren

Passend bij zijn lijfspreuk ‘doen is het nieuwe denken’ organiseerde Wilfried in juli 2016 een marktconsultatie. “Als we het anders willen, moeten we het ook anders aanpakken. Daarom vroeg ik aannemers en andere marktpartijen eens met ons mee te denken. *Wat kun jij – met jouw kennis en ervaring – doen om ons te helpen die vitalisatie-ambities te bereiken?* Ik wilde vaststellen of er voor ons onbekende kansen waren, maar tegelijkertijd werd het een interessante ontdekkingstocht naar een nieuwe, optimale rolverdeling tussen Brabant Water, gemeentes en aannemers.” Aan de hand van die consultatie vroeg Wilfried vijf aannemers een pilot te draaien voor Brabant Water. Het plan is om vanaf 2017 ook daadwerkelijk samen aan de slag te gaan. “Als je beweging wilt realiseren, moet je soms gewoon iets doen. Het is leuk dat we onze partners daarvan hebben kunnen overtuigen.”

Grootste innovatie

Naast de duidelijke focus op samenwerken was er in 2016 ook veel aandacht voor nieuwe technieken en voor aanpassingen in het logistieke proces. Tijdelijke afsluiters – ook wel een waterblaas of *lock-joint* genoemd – zorgen ervoor dat klanten gewoon water hebben tijdens werkzaamheden. En er is gestart met de inzet van “two-bin containers” – een soort magazijn met grijpvoorraad op locatie – waardoor monteurs niet voor elk ontbrekend onderdeel naar het magazijn hoeven en het arbeidsverlies tot nul is gereduceerd. “Maar die samenwerking in de keten is toch de grootste innovatie in de waterwereld”, vindt Wilfried. “In 2017 willen we de samenwerking met aannemers verder verstevigen. Ik wil graag onderzoeken of we hen projecten *turn-key* kunnen laten opleveren. Dat wij aangeven in welke wijk de leidingen moeten worden vervangen en het dan in vertrouwen aan hen overlaten.” Om die reden hanteerde hij in 2016 strakke kaders op allerlei punten in het proces. “Die strakke lijn is nu nodig om zo snel mogelijk op een bepaald kwaliteitsniveau te komen waarbij je weer kunt loslaten. 2016 was dan misschien een overgangsjaar, maar wel een jaar waarin we de basis legden voor een succesvolle toekomst.”

Masterplan Vitalisatie Distributieleidingen

Om toekomstbestendig te zijn vervangt Brabant Water de komende decennia een aanzienlijk deel van het waterleidingnetwerk in de provincie. In 2016 werd – met het Masterplan Vitalisatie Distributieleidingen op zak – de afdeling Vitalisatie Infra vormgegeven om de uitbreiding en versnelling van het bestaande vervangingsprogramma in gang te zetten. Wanneer dit programma op volle gang is, is hiermee een investering gemoeid van 30 miljoen euro per jaar. Een innovatieve manier van denken en samenwerken moet zorgen voor een lager aantal storingen en een grotere maatschappelijke meerwaarde.

Aandacht voor educatie en inspiratie

“Kraanwater is gewoon heel bijzonder”

Betrokkenheid van kinderen en jongeren bij ons product is een belangrijk speerpunt voor Brabant Water. Daarom werd het educatieprogramma ‘Les je dorst’ in 2016 vernieuwd. In heel Brabant ontdekken basisschoolkinderen hoe bijzonder ons vanzelfsprekende kraanwater eigenlijk is.

Brabant Water had al een lespakket voor kinderen, maar het was volgens communicatieadviseur Marloes Sonnenberg tijd voor een update. In mei 2016 kreeg het educatieprogramma ‘Les je dorst’ daarom een compleet vernieuwd online platform: lesjedorst.nl. “Steeds meer basisscholen werken volgens het principe van onderzoekend leren”, legt Marloes uit. “Een leerproces dat nieuwsgierigheid bij kinderen opwekt en waarbij ze niet alleen kennis opdoen via de leerkracht, maar ook zelf op zoek gaan naar antwoorden. We vonden het belangrijk dat ‘Les je dorst’ aanvullend zou zijn op de bestaande lesstof en ook zou aansluiten op dat onderzoekend leren. Het platform dat in mei is gelanceerd is daar een mooi voorbeeld van.”

Op lesjedorst.nl biedt Brabant Water lesmateriaal en gastlessen aan. Daarnaast wordt het drinken van kraanwater in de klas gestimuleerd met herbruikbare bidons en opbergkratjes. Marloes merkt dat steeds meer basisscholen beginnen met één onderdeel en uiteindelijk kiezen voor het totaalpakket. “Lesmateriaal is nu heel goed toegankelijk voor leerkrachten en dankzij heldere handleidingen kunnen ze het gemakkelijk zelf toepassen in hun lessen. Kinderen kunnen op hun eigen niveau aan de slag met verschillende waterthema’s en het platform biedt hen informatie voor spreekbeurten en waterproefjes. Als het thema eenmaal speelt in een klas, is een gastles van een echte Brabant Water-medewerker een erg leuk en logisch vervolg. Daarna leeft het drinken van kraanwater ook meer bij kinderen. Als het enthousiasme vanuit henzelf komt, zijn onze bidons en kratjes een waardevolle aanvulling. Dat alles samen maakt het een mooi compleet geheel.”

Eigen verhalen

Bij de lancering van het nieuwe platform werd ‘Les je dorst’ extra gepromoot. Dat betekende dat er meer gastlessprekers nodig waren om in de vraag van basisscholen te voorzien. Een interne oproep leverde veel aanmeldingen op. Inmiddels zijn er dertig collega’s uit de hele provincie opgeleid, waardoor alle scholen in Brabant bereikt kunnen worden. “Er kwamen aanmeldingen vanuit alle hoeken van onze organisatie”, vertelt Marloes. “Een monteur, iemand van Klantcontacten, mannen van ICT, een juridisch medewerker en talloze anderen. Iedereen is betrokken en gaat echt gedreven voor zo’n klas staan. En ik vind het ook bijzonder dat – hoewel we een aantal vaste thema’s behandelen – iedereen zo’n gastles vanuit eigen ervaringen in het vakgebied aanvult.”

Interessant voor kinderen

Monique Veld, senior medewerker Bedrijfsbureau Klantcontacten bij Brabant Water, is één van de collega's die in 2016 werd opgeleid tot gastlesspreker. "Water uit de kraan is voor ons zo vanzelfsprekend, maar tegelijkertijd ook zo bijzonder. De kans om dat als gastlesspreker bij kinderen onder de aandacht te brengen heb ik meteen aangegrepen. Ons kraanwater is gewoon een hartstikke mooi product." In de training leerde Monique hoe ze haar verhaal kon aanpassen aan het niveau van de groep en vooral hoe ze het interessant kon maken voor de kinderen. "Kinderen vinden het heel leuk om te ontdekken waar water vandaan komt en hoe de kringloop werkt. En ze verbazen zich over alle gebruikersmomenten: als je de wc doorspoelt, onder de douche staat, de tuin sproeit of een glas drinken pakt. Proefjes en smaaktesten maken het helemaal af." Ook de vraag waar kinderen Brabant Water van kennen levert gevarieerde antwoorden op. "Van paaltjes en borden langs de snelweg en onze open dag, maar ook van onze tappunten tijdens de Avondvierdaagse en de Koningsspelen. Dan zie je dat kinderen toch al een beetje snappen dat wij verantwoordelijk zijn voor het water uit hun kraan."

Jongeren bereiken

Naast 'Les je dorst' zoekt Brabant Water steeds intensiever naar logische plekken en evenementen om jongeren te bereiken. "We werken nauw samen met onder meer Stichting JOGG – Jongeren Op Gezond Gewicht – en met de GGD", geeft Marloes aan. "In 2016 hebben we de banden met die

samenwerkingspartners verder geïntensiveerd en in 2017 willen we onze kennis nog breder wegzetten. Zo starten we bijvoorbeeld een pilot op middelbare scholen in een aantal JOGG-gemeenten. Daar realiseren we tappunten in de schoolkantines. Dan ontstaat een mooie doorgaande lijn met ons werk op de basisscholen. Met JOGG slaan we ook steeds vaker de handen ineen bij evenementen voor jongeren, zodat ze op zoveel mogelijk plekken kraanwater tegenkomen."

Volgens Marloes is de inzet op kinderen en jongeren een onmisbare aanvulling op de kerntaak van Brabant Water. "De jeugd van nu is onze toekomst. Wij leveren het gezondste product dat er is – kraanwater – en we zien het als onze maatschappelijke rol om dat op een goede, inspirerende manier over te brengen aan de nieuwe generatie."

Over 'Les je dorst'

Brabant Water vindt het belangrijk om kennis over water over te dragen aan de jeugd. Dit doen we onder andere met 'Les je dorst': een compleet educatieprogramma voor de groepen 1 tot en met 8 van de basisschool. Met 'Les je dorst' promoten we ook het drinken van water in de klas, wat aansluit bij ons streven om kraanwater altijd en overal beschikbaar te maken. Kijk op: www.lesjedorst.nl.

Verder ontwikkelen naar een wendbare organisatie

“Als je verantwoordelijkheid en initiatief neemt, kan er heel veel”

Een flexibele, wendbare organisatie speelt goed in op veranderingen in de maatschappij en past zich snel aan een nieuwe situatie aan. Brabant Water zette in 2016 de nodige stappen om zich op dat pad verder te ontwikkelen. Maar een wendbare organisatie op zich bestaat volgens P&O-adviseur Freek Prinsen niet. “Wendbare mensen wél. Het draait om hen, de kansen die zij zien en de verantwoordelijkheid die zij zelf pakken.”

Brabant Water legt al een aantal jaren meer verantwoordelijkheid neer bij medewerkers. Iets waar P&O-adviseur Freek Prinsen groot voorstander van is. “Als ieder individu scherper stuurt op eigen verantwoordelijkheid en slim samenwerken, zijn we als team in staat mee te bewegen met ontwikkelingen. We houden dan beter aansluiting met de maatschappij en kunnen klanten, partners en potentieel nieuwe collega’s positief verrassen. In mijn optiek ben je dan pas echt een wendbare organisatie. Daarom stimuleren we medewerkers om niet achterover te leunen tot Brabant Water met een vernieuwend idee of passende oplossing komt, maar daar zelf actief achteraan te gaan.”

Durven en doen

Eigen verantwoordelijkheid is ook belangrijk als het gaat om persoonlijke ontwikkeling van medewerkers. “Wij willen een omgeving bieden waar mensen hun talenten optimaal kunnen benutten”, vertelt Freek. “Maar het is minstens zo belangrijk dat je zelf ook kansen herkent en die met beide handen aangrijpt.” Om daarvoor de juiste handvatten te geven, kwam er in 2016 focus te liggen op zes thema’s:

- gedeelde ambities, kernwaarden en doelen
- verbinding met collega’s, afdeling en organisatie
- persoonlijk leiderschap
- inzet op talent
- leiderschap voor de toekomst
- vergroten van de verantwoordelijkheid en regelruimte van medewerkers en teams

“Als het aankomt op persoonlijke ontwikkeling moet je af en toe gewoon durven en doen”, vindt Freek. “Een collega van mij werkt nu aan deregulering zodat er meer ruimte is voor medewerkers om verantwoordelijkheid ook daadwerkelijk te pakken. En we nemen ‘Talent Management Analyses’ af, zodat mensen ook merken dat ze buiten de gebaande paden mogen treden. Als je ruimte pakt, kan er heel veel. En wie dat doet, is voor onze organisatie heel waardevol.”

Leidinggevende klanten

De inzet op eigen verantwoordelijkheid en persoonlijk leiderschap droeg in 2016 onder meer bij aan de ontwikkeling van een mbo-traject voor de sector Klantcontacten. “Het is belangrijk dat we ons altijd inleven in onze klanten”, legt Freek uit, “maar in de snel veranderende wereld worden klantvragen en – verwachtingen steeds ingewikkelder. Als het je overtuiging is dat medewerkers voor een groot deel zelf achter het stuur horen te zitten – wat het geval is bij Brabant Water – moet je ze wel goed toerusten.” Daarom startte Brabant Water in 2016 met het interne traject ‘Leidinggevende klanten’ op mbo4-niveau. De opleiding helpt medewerkers om zelf complexe vraagstukken op het gewenste niveau op te lossen en leert hen ook op een andere manier te denken en te werken. Er meldden zich maar liefst dertig enthousiaste mensen aan voor de vrijwillige opleiding: van de sector Klantcontacten én daarbuiten. “Ik vind het ontzettend mooi om te ervaren dat zoveel mensen zich willen blijven ontwikkelen en het ook fijn vinden dat we dit aanbieden.”

Beter vindbaar

Freek is ervan overtuigd dat Brabant Water alles in zich heeft om uit te groeien tot een volledig wendbare organisatie, maar ziet nog een belangrijk aandachtspunt in het etaleren van de grote hoeveelheid P&O-instrumenten. “We hebben al heel veel ontwikkeld op het gebied van persoonlijke ontwikkeling, talent management, duurzame inzetbaarheid en zelforganisatie. Tools, cursussen en opleidingen waar we trots op zijn, maar die nog niet door iedereen worden gevonden. Daar gaan we vanaf 2017 volop mee aan de slag, zodat medewerkers kansen nog vaker gaan verzilveren. En dan kan het bijna niet anders, dan dat alle partners in de keten – klanten, aandeelhouders, provincie, gemeentes – dat op een positieve manier gaan merken in onze dienstverlening.”

Brabant Water als wendbare organisatie

Veranderingen in de maatschappij gaan steeds sneller en daarmee veranderen ook voortdurend de eisen en verwachtingen ten aanzien van Brabant Water. Om toekomstbestendig te blijven, bouwt en vertrouwt Brabant Water op de eigen vakmensen. Daarom is in 2016 verder ingezet op de ontwikkeling naar een wendbare organisatie waarin medewerkers hun talenten optimaal benutten, nog beter samenwerken en zo tot meer werkplezier en betere prestaties komen. Tegelijkertijd wordt gestimuleerd dat medewerkers zelf kansen herkennen en aangrijpen.

Sociale kengetallen

per 31 december 2016 (enkelvoudig)

	2016	2015
Kengetallen personeel per 31 december		
Aantal medewerkers in FTE	689	701
Aantal medewerkers	744	754
Aantal vrouwen	175	177
Aantal mannen	569	577
Aantal parttimers	210	210
Gemiddelde diensttijd (in jaren)	19,2	19,0
Gemiddelde leeftijd (in jaren)	49,1	48,9
Verloop in personeel		
In dienst per 1 januari	754	764
In dienst getreden	23	23
Beëindigd dienstverband	13	12
Uittreding wegens FUR/Pensioen	18	20
Overleden	2	1
In dienst per 31 december	744	754
Leeftijd en diensttijd per 31 december		
Gemiddelde leeftijd mannen	49,93	49,67
Gemiddelde leeftijd vrouwen	46,58	46,16
Gemiddelde leeftijd totaal	49,14	48,85
Gemiddeld aantal dienstjaren mannen	20,07	19,87
Gemiddeld aantal dienstjaren vrouwen	16,21	15,94
Gemiddeld aantal dienstjaren totaal	19,15	18,95
Arbeidsverzuim		
Kort	0,74	0,79
Gemiddeld	0,59	0,62
Lang	2,17	1,99
Totaal	3,50	3,40

Leeftijdscategorie	man	vrouw
15-24	12	2
25-34	66	14
35-44	67	53
45-54	183	67
55-64	237	39
65 en ouder	4	–
Totaal	569	175

Financiën

Financieel beleid

Het verslagjaar 2016 wordt afgesloten met een positief resultaat van 36,0 miljoen euro; dat conform het door de aandeelhouders vastgestelde financieel beleid wordt toegevoegd aan de Algemene Reserve.

Hoofdelementen van dit financieel beleid zijn een verdere versterking van het weerstandsvermogen in combinatie met een restrictief tarievenbeleid. De versterking van het weerstandsvermogen is nodig totdat er volledige duidelijkheid is over de definitieve hoogte van de schadeloosstelling voor de NV TWM. In 2014 heeft Brabant Water NV reeds een voorschot genomen op de uiteindelijk te betalen schadeloosstelling. Uitgaande van onze berekening van de zogenaamde reproductiewaarde heeft Brabant Water NV dat jaar de becijfering gemaakt dat de overnamesom niet meer dan 52 miljoen euro zou mogen bedragen. De daaruit voortvloeiende goodwill van 22,5 miljoen euro is al in 2014 rechtstreeks ten laste van het eigen vermogen gebracht. Nadrukkelijk wordt opgemerkt dat er nog steeds onzekerheid bestaat omtrent de uiteindelijke verkrijgingsprijs, omdat de NV TWM in haar berekening van de reproductiewaarde tot een substantieel hoger bedrag komt. Beide berekeningen zijn eind 2014 ingediend bij de door de Rechtbank ingestelde Commissie van Deskundigen, die de Rechtbank adviseert inzake de vast te stellen schadeloosstelling. Eerst na de uitspraak van de Rechtbank kunnen de financiële consequenties van de TWM-overname worden ingeschat. De Commissie heeft begin 2017 laten weten nog enkele maanden nodig te hebben voor zij tot een eindoordeel zal komen.

Onder het eerder vermelde restrictieve tarievenbeleid verstaan we een tariefontwikkeling die gemaximeerd is op de geldende inflatiecijfers. Dit beleid is gunstig voor onze huidige klanten, want bij effectuering hiervan is in reële zin sprake van een dalende of in het uiterste geval gelijkblijvende drinkwaternote.

Gedurende 2016 waren de tarieven voor onze huishoudelijke klanten gelijk aan die van 2015. De inflatie over 2016 bedroeg 0,3%. In reële termen betekende dit voor onze klanten dus een dalende waterrekening.

Resultaat 2016 ten opzichte van 2015

Het resultaat over 2016 lag 4,7 miljoen euro onder het resultaat van 2015. Het bedrijfsresultaat daalde eveneens, namelijk met 3,2 miljoen euro, als gevolg van een stijging van de bedrijfsopbrengsten met 3,0 miljoen

euro in combinatie met een stijging van de bedrijfslasten van 6,2 miljoen euro.

De stijging van de drinkwateropbrengsten bedroeg 3,2 miljoen euro. Deze stijging is enerzijds veroorzaakt door een stijging van de afzet van 1%. Anderzijds zorgt de wijze van omzetberekening ervoor dat er jaarlijks een vergelijking moet worden gemaakt tussen de berekende omzet en de werkelijke omzet. Deze vergelijking leidde in het verslagjaar tot een beperkte neerwaartse bijstelling van de omzet van circa 1 miljoen euro, terwijl die in 2015 zorgde voor een afboeking van circa 3 miljoen euro.

De omzet van de 'en gros'-levering is nagenoeg gelijk gebleven. De afzet van de 'en gros'-levering is nog steeds op een relatief hoog niveau als gevolg van een tijdelijke extra levering aan drinkwaterbedrijf Evides. Deze extra levering houdt verband met langdurig onderhoud aan één van de waterproductiebedrijven van Evides. De omzet uit ander water dan drinkwater lag op het zelfde niveau als in 2015.

De omzet van de dochters (KWO-activiteiten, technische ondersteuning en exploitatie van installaties) is ten opzichte van 2015 met 1,3 miljoen euro gestegen. De stijging is onder andere het gevolg van een deelneming in de Haagse Aardwarmte Leyweg BV door Hydreco GeoMEC en het gedurende een geheel jaar in bedrijf zijn van een halverwege 2015 in gebruik genomen afvalwaterzuiveringsinstallatie, in Boxtel.

De geactiveerde productie daalde met 1,6 miljoen euro ten opzichte van 2015. De overige opbrengsten waren circa 0,1 miljoen euro hoger dan in 2015. Deze opbrengsten hebben betrekking op de levering van producten en diensten die aan de waterlevering zijn gerelateerd, zoals administratieve dienstverlening aan derden ('meeliften').

Binnen de bedrijfslasten steeg het totaal aan salarissen en sociale lasten met 0,8 miljoen euro als gevolg van een stijging van de cao-lonen in combinatie met een stijging van de dotaties aan personele voorzieningen en hogere sociale premies.

De kosten van grond- en hulpstoffen waren lager (0,9 miljoen euro) dan in 2015. De kosten van uitbesteed werk en andere externe kosten stegen met 2,9 miljoen, voornamelijk als gevolg van een stijging van de dotaties aan voorzieningen, terwijl de overige bedrijfskosten met 0,5 miljoen euro zijn gedaald.

Financiën

De kapitaallasten (afschrijvingen, overige waardemutaties en financieringslasten) laten ten opzichte van 2015 een stijging zien van 4,8 miljoen euro. De afschrijvingen stegen met een bedrag van 4,0 miljoen euro. Deze stijging is voornamelijk veroorzaakt door de ingebruikname van de onthardingsinstallaties op de waterproductiebedrijven Tilburg en Lieshout.

De overige waardemutaties zijn ten opzichte van 2015 gedaald met 0,1 miljoen euro.

Het saldo van financiële baten en lasten – waaronder ook opgenomen het relatieve aandeel in het resultaat van ondernemingen waarin wordt deelgenomen – is gedaald met 0,8 miljoen euro en is per saldo positief. De daling is het gevolg van het wegvallen van in 2015 gerealiseerde boekwinsten uit hoofde van verkoop van obligaties.

Voorzieningen

In 2016 is het totale voorzieningenniveau per saldo gestegen met 8,5 miljoen euro. Deze stijging is enerzijds het gevolg van de reguliere dotatie die nodig is om met name de Voorziening amovering transport- en distributieleidingen op het gewenste niveau te brengen. Anderzijds is de dotatie aan deze voorziening hoger dan in 2015 als gevolg van een gewijzigde opbouw van de voorziening in verband met een versnelde uitname van AC-leidingen.

Bestemmingsreserve

De bestemmingsreserve wordt gehandhaafd op een niveau van 25 miljoen euro. Hiermee wordt in de solvabiliteitsbeoordeling rekening gehouden met een hogere overnameprijs voor de NV TWM dan door Brabant Water NV berekend is. Aangezien de rechtelijke uitspraak van de overnamesom bindend zal zijn – en de NV TWM in haar berekeningen tot aanzienlijk hogere uitkomsten komt –, is er een risico dat de overnamesom boven de som ligt zoals door Brabant Water NV is ingeschat.

Tarieven

In 2016 zijn de tarieven voor een m³ water en het vastrecht ongewijzigd gebleven ten opzichte van 2015.

Treasury

Brabant Water NV heeft in 2016 een negatieve kasstroom gerealiseerd. Dit wordt met name veroorzaakt door de stijging van de uitgezette middelen. In verband met de dalende rente op spaartegoeden is een groter aandeel van de beschikbare geldmiddelen belegd in obligaties met een iets langere looptijd.

De gelden die niet direct noodzakelijk zijn voor hetzij operationele activiteiten hetzij voor het financieren van investeringen worden belegd conform de richtlijnen

vastgelegd in het Financieel Statuut van Brabant Water NV. Dit statuut voorziet in een zeer risicomijdend beleggingsbeleid en staat het aangaan van open posities middels derivaten niet toe. Overigens waren er ultimo 2016 ook geen andere derivatencontracten aanwezig binnen Brabant Water NV.

Toegestane vermogenskosten (WACC) en solvabiliteit

Met de invoering van de Drinkwaterwet zijn met ingang van 2012 wettelijke eisen gesteld aan de toegestane hoogte van de vermogenskosten die betrekking hebben op drinkwateractiviteiten. Vermogenskosten zijn gedefinieerd als de kosten van eigen en vreemd vermogen. De kosten van vreemd vermogen zijn de rentelasten over de afgesloten leningenportefeuille; de kosten van eigen vermogen zijn gelijk aan het gerealiseerde resultaat.

Voor de jaren 2016 en 2017 zijn de vermogenskosten (WACC) gemaximeerd op 4,2% van het balanstotaal verminderd met de liquide middelen. Jaarlijks vindt aan de hand van de jaarrekening en na correctie voor niet-drinkwateractiviteiten door de Minister van I&M toetsing plaats of aan deze wettelijke eis is voldaan. Aan de hand van de voorliggende jaarrekening kan – na eliminatie van de niet-drinkwateractiviteiten – een WACC berekend worden van ongeveer 4,1%. Brabant Water NV blijft daarmee binnen de voor 2016 wettelijk toegestane WACC.

In de Drinkwaterwet is tevens vastgelegd dat de toegestane solvabiliteit een maximum kent van 70%. Hiervan kan (tijdelijk) afgeweken worden als een individueel bedrijf toekomstige verplichtingen kent waardoor een hoger maximum gerechtvaardigd is. Op grond van de geconsolideerde balans en rekening houdend met een correctie voor de bestemmingsreserve kan de solvabiliteit per einde boekjaar berekend worden op 55,8%, dus ruim binnen het toegestane maximum.

In de Drinkwaterwet wordt de maximumsolvabiliteit gereguleerd. Financieel beleidsmatig is minstens zo relevant de vraag naar een te hanteren minimumsolvabiliteit. In 2013 is door de Algemene Vergadering vastgelegd dat de solvabiliteit minimaal 45% dient te bedragen.

Vennootschapsbelasting

Vanaf 1 januari 2016 is Brabant Water NV vennootschapsbelastingplichtig. Voor de wettelijke drinkwatertaken geldt een vrijstelling van vennootschapsbelasting op grond van artikel 8f lid 1 sub b Wet Vpb 1969. Dit betreft het merendeel van de activiteiten van Brabant Water NV. Activiteiten waar wel vennootschapsbelasting over betaald moet worden zijn onder andere de administratieve dienstverlening aan

Financiën

derden ('meeliften'), verhuur van (voormalige) dienstwoningen, verpachting van grond en de verkoop van reststoffen.

De integrale Vpb-plicht betekent voor de dochterondernemingen Hydrobusiness BV en Hydroscope BV dat voor hen de Vpb-vrijstelling vervalt. De te betalen belastingen zijn door de nieuwe Vpb-regels in het verslagjaar gestegen met 0,6 miljoen euro. Het gemiddelde te betalen Vpb-tarief over 2016 bedroeg 23,8%.

Investeringen

In 2016 kwam voor een bedrag van 94 miljoen euro aan investeringswerken gereed en vond activering van deze werken plaats. De daadwerkelijke investeringsuitgaven over 2016 bedroegen 70 miljoen euro. Het verschil tussen de daadwerkelijke uitgaven en de waarde van de gereedgekomen investeringen wordt veroorzaakt door het verloop van de post 'Werken in uitvoering'.

De in financiële omvang belangrijkste investeringswerken in 2016 betroffen in de distributiesfeer de aanleg en vervanging van hoofd- en aansluitleidingen. In 2016 werd hiertoe een bedrag van 43 miljoen euro geïnvesteerd. In de productiesfeer werden substantiële investeringen gedaan in bouw en renovatie van een aantal productielocaties, alsmede aan centrale onthardingsinstallatie.

Jaarrekening 2016

Geconsolideerde jaarrekening

Geconsolideerde Balans per 31 december *na resultaatbestemming*

(Bedragen x 1.000 euro)

	2016	2015
Activa		
A Vaste Activa		
I Immateriële vaste activa	–	8
II Materiële vaste activa	832.583	798.430
III Financiële vaste activa	77.438	69.648
	910.021	868.086
B Vlottende Activa		
I Voorraden	149	151
II Vorderingen en overlopende activa	30.533	28.627
III Liquide middelen	19.324	24.933
	50.006	53.711
Totaal activa	960.027	921.797

Geconsolideerde jaarrekening

Geconsolideerde Balans per 31 december *na resultaatbestemming*

(Bedragen x 1.000 euro)

	2016	2015
Passiva		
C Eigen Vermogen		
I Gestort en opgevraagd kapitaal	278	278
II Wettelijke reserve	5.988	5.988
III Overige reserves	529.185	493.199
IV Bestemmingsreserve	25.000	25.000
	560.451	524.465
D Vreemd Vermogen		
I Voorzieningen	136.300	127.818
II Langlopende schulden	195.750	190.829
III Kortlopende schulden en overlopende passiva		
a Kredietinstellingen	15.726	17.716
b Leveranciers	13.593	14.013
c Overige schulden	38.207	46.956
	67.526	78.685
	399.576	397.332
Totaal passiva	960.027	921.797

Geconsolideerde jaarrekening

Geconsolideerde Winst- en Verliesrekening

(Bedragen x 1.000 euro)

		2016	2015
E			
I	Netto omzet	178.626	174.169
II	Geactiveerde productie voor het eigen bedrijf	12.526	14.147
III	Overige bedrijfsopbrengsten	12.829	12.684
	Som der bedrijfsopbrengsten	203.981	201.000
F			
I	Kosten van grond- en hulpstoffen	13.879	14.803
II	Kosten van uitbesteed werk en andere externe kosten	54.987	52.050
III	Lonen en salarissen	43.090	42.678
	Sociale lasten	10.449	10.111
IV	Afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa	29.367	25.341
V	Overige waardeveranderingen van immateriële en materiële vaste activa	–	65
VI	Overige bedrijfskosten	17.276	17.809
	Som der bedrijfslasten	169.048	162.857
	Bedrijfsresultaat	34.933	38.143
G	Financiële baten en lasten		
	Opbrengst van vorderingen die tot de vaste activa behoren en van obligaties	1.810	3.219
	Andere rentebaten en soortgelijke opbrengsten	842	1.036
	Rentelasten en soortgelijke kosten	-991	-1.888
	Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening voor belastingen	36.594	40.510
H	Belasting en resultaat deelnemingen		
	Belasting uit gewone bedrijfsuitoefening	-630	-21
	Aandeel resultaat van ondernemingen waarin wordt deelgenomen	23	163
	Resultaat	35.987	40.652

Geconsolideerde jaarrekening

Geconsolideerd kasstroomoverzicht 2016

(Bedragen x 1.000 euro)

	2016	2015
Bedrijfsresultaat	34.933	38.143
Aanpassingen voor:		
Afschrijvingen	28.176	25.478
Mutaties in werkkapitaal:		
Handelsvorderingen	-1.358	13.211
Voorzieningen	8.483	4.087
Onderhanden werk / Voorraden	2	-57
Handelscrediteuren	-9.871	-1.474
Overige schulden en vorderingen	-128	-18.746
Ontvangen interest	2.653	4.255
Betaalde interest	-1.060	-1.888
	-1.279	-612
Kasstroom uit operationele activiteiten	61.830	63.009
Resultaat groepsmaatschappijen	-	-163
Investerings in vaste activa	-70.151	-68.114
Desinvesteringen in vaste activa	1.459	2.330
Ontvangen investeringsbijdragen	11.217	11.287
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-57.475	-54.660
Aflossing langlopende schulden	-3.335	-6.349
Uitzetting effecten	-10.623	-29.945
Ontvangsten uit verstrekte leningen	3.970	37.773
Uitgaven financiering verbonden partijen	-	-
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-9.988	1.479
Netto kasstroom boekjaar	-5.633	9.828
Geldmiddelen 31 december 2016	5.569	11.202
Geldmiddelen 1 januari 2016	11.202	1.374
Mutatie in geldmiddelen	-5.633	9.828

Dit overzicht is opgesteld volgens de indirecte methode.

De geldmiddelen zijn samengesteld uit de posten spaarrekeningen en banken rekening-courant (zoals opgenomen onder de liquide middelen) minus de post handelsbanken (zoals opgenomen in de post kredietinstellingen).

Overzicht totaalresultaat 2016		
	2016	2015
Geconsolideerd nettoresultaat na belastingen	35.987	40.652
Totaalresultaat van de rechtspersoon	35.987	40.652

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

(Bedragen x 1.000 euro)

Algemeen

Activiteiten

De activiteiten van Brabant Water NV, statutair gevestigd te 's-Hertogenbosch (KvK 16005077), en haar groepsmaatschappijen bestaan voornamelijk uit: het leveren van drinkwater en industriewater, advisering op het gebied van legionellapreventie en het bouwen en onderhouden van KWO-installaties.

Groepsverhoudingen

Brabant Water NV staat aan het hoofd van een groep rechtspersonen. Een overzicht van de gegevens vereist op grond van de artikelen 2:379 en 2:414 BW is onderstaand opgenomen:

Naam	Statutaire zetel	Aandelen in het geplaatste kapitaal
Geconsolideerde maatschappijen		
1. Hydrocare BV	Breda	100%
2. Hydroscope BV	Breda	100% deelneming van 1
3. HydroBusiness BV	Breda	100% deelneming van 1
4. Hydreco BV	Breda	100% deelneming van 1
5. Hydreco GeoMEC BV	Breda	100% deelneming van 4
6. Geothermie Brabant BV	Breda	50% deelneming van 5
7. KWO Strijp-R CV	Breda	
8. Stichting Hydreco KWO Strijp R ¹⁾	Breda	
9. Haagse Aardwarmte Leyweg	Hoevelaken	25% deelneming van 5
Niet geconsolideerde maatschappijen		
1. NV Waterwinningbedrijf Brabantse Biesbosch	's -Hertogenbosch	40,0%
2. Aqualab Zuid BV	Werkendam	32,5%
3. Water Fund Holland BV	Velserbroek	28,1%
4. Aquaminerals BV	Nieuwegein	19,9%
5. KWH Water BV	Nieuwegein	13,2%

¹⁾ Hydreco BV heeft een overheersende zeggenschap in KWO Strijp-R CV en is enig bestuurder in de stichting Hydreco KWO Strijp-R.

De belangrijkste transacties door Brabant Water NV met haar verbonden partijen bestaan uit het leveren van industriewater, de verhuur van kantoorruimte en het verstrekken van financiering. De totale omvang van deze transacties bedroeg in 2016 circa 4 miljoen euro.

Grondslagen voor de consolidatie

In de geconsolideerde jaarrekening van Brabant Water NV zijn de financiële gegevens verwerkt van de tot de groep behorende maatschappijen, waarop een overheersende zeggenschap kan worden uitgeoefend. De geconsolideerde jaarrekening is opgesteld met toepassing van de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling van Brabant Water NV. De financiële gegevens van Brabant water NV zijn verwerkt in de geconsolideerde jaarrekening zodat, gebruikmakend van art.2: 402 BW, is volstaan met een verkorte Winst-en Verliesrekening in de enkelvoudige jaarrekening. De financiële gegevens van de groepsmaatschappijen en de andere in de consolidatie betrokken rechtspersonen en vennootschappen zijn volledig opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening onder eliminatie van de onderlinge verhoudingen en transacties.

Algemene grondslagen voor opstelling van de geconsolideerde jaarrekening

De geconsolideerde jaarrekening is opgesteld volgens de bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW.

De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten, tenzij anders bepaald.

Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Winsten worden slechts opgenomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Schattingswijziging

De hoogte van de Voorzieningen amovering transport- en distributieleidingen, amovering productielocaties, compensated absences, arbeidsongeschiktheid en diensttijdgratificaties wordt bepaald door de toekomstige uitgaven te indexeren met de te verwachten inflatie en vervolgens contant te maken tegen een vastgestelde rente. Deze rentevoet wordt volgens een vaste methodiek bepaald en is gebaseerd op een langjarige (historische) ontwikkeling van de rente. In concreto gaat het hier om het vijftienjaarsgemiddelde van de rente op Nederlandse staatsobligaties met een looptijd van tien jaar. Jaarlijks wordt bepaald of de te hanteren parameters (rente en inflatie) worden herzien. Dit gebeurt indien de berekende rente meer dan 0,5% afwijkt van de in het vorig verslagjaar gehanteerde rente. Daarvan is dit verslagjaar sprake. De gebruikte rente is derhalve gewijzigd in 3,63%. De rente is onderdeel van de totale dotatie. De uitgaven die in de toekomst ten laste van de voorziening worden gebracht worden verondersteld te stijgen met een inflatie van 2%, zijnde de door de Europese Centrale Bank nagestreefde inflatie. De methode van vaststelling van de inflatie is in het verslagjaar gewijzigd vanuit de overweging dat aansluiten bij de verwachting van de ECB een betere indicatie geeft voor de toekomstige ontwikkeling van de kosten. Voorheen werd de inflatie gebaseerd op een langjarig historisch gemiddelde.

Bij de voorziening amovering transport- en distributieleidingen is de opbouw van de voorziening gewijzigd door onderscheid te maken in de groep AC-leidingen en de groep leidingen van een andere materiaalsoort. Uit de praktijk blijkt dat AC-leidingen minder lang meegaan dan andere leidingen. We hebben in het verslagjaar daarom de afschrijvingstermijn van transport- en distributieleidingen van AC teruggebracht van 90 naar 60 jaar. Deze verkorting van de technische levensduur is ook doorgevoerd bij de opbouw van de voorziening amovering transport- en distributieleidingen. Als gevolg daarvan hebben we een extra dotatie moeten doen, omdat het verwijderen van AC duurder is. Tevens is in de onderhavige voorziening nu ook rekening gehouden met in het verleden buiten gebruik gestelde leidingen, die nog niet zijn uitgenomen. Als gevolg van de laatste wijzigingen stijgen de totale uitgaven in de komende 90 jaar (zijnde de periode waarover de voorziening wordt bepaald) met circa € 14 miljoen. Tot slot is het aantal kilometers te vervangen leidingen in de jaren 2017 en 2018 iets naar beneden bijgesteld.

Bij de voorziening amovering productielocaties is de gehanteerde prijs voor de sloop van gebouwen en winputten aangepast op basis van de werkelijke kosten. Dit heeft tot gevolg dat de dotatie aan de voorziening amovering productielocaties verhoogd is. De totale uitgaven in de komende 45 jaar (zijnde de periode waarover de voorziening is bepaald) stijgen door de prijsaanpassing met circa € 4 miljoen.

Bij de voorziening compensated absences is in het verslagjaar de verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd verwerkt. Handhaving van de oude pensioenleeftijden zouden in het verslagjaar hebben geleid tot een negatieve stand van de voorziening.

Geconsolideerde jaarrekening - Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

De effecten van de schattingswijzigingen zijn onderstaand weergegeven:

Effect aanpassen inflatie en rente	
Dotatie bij hanteren oude inflatie en rente	12.937
Dotatie bij hanteren nieuwe inflatie en rente	12.935
Effect wijziging inflatie en rente	2
Effect aanpassen aantal kilometers 2017 en 2018	
Dotatie bij oude aantal kilometers 2017-2018	11.691
Dotatie bij nieuwe aantal kilometers 2017-2018	11.619
Effect wijziging aantal kilometers 2017-2018	72
Effect aanpassen totaal aantal kilometers te vervangen leiding	
Dotatie bij oude aantal kilometers	11.619
Dotatie bij nieuwe aantal kilometers	12.107
Effect hoeveelheidswijziging	-488
Effect aanpassen vervangingstermijn AC	
Dotatie bij oude termijn	12.065
Dotatie bij nieuwe termijn	14.723
Afschrijving bij oude termijn	11.684
Afschrijving bij nieuwe termijn	11.786
Effect aanpassen vervangingstermijn AC	-2.760
Effect aanpassen prijs sloopproductiemiddelen	
Dotatie bij oude prijs	1.110
Dotatie bij nieuwe prijs	1.465
Effect prijswijziging	-355
Effect verhoging pensioenleeftijd	
Dotatie bij oude leeftijd	10
Dotatie bij nieuwe leeftijd	159
Effect verhoging pensioenleeftijd	-149
Totaal effecten op het resultaat	-3.678

Financiële instrumenten

Onder financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten zoals vorderingen en schulden als financiële derivaten verstaan. In de toelichting op de onderscheiden posten van de balans wordt de reële waarde van het betreffende instrument toegelicht indien die afwijkt van de boekwaarde. Indien het financiële instrument niet in de balans is opgenomen wordt de informatie over de reële waarde gegeven in de "Toelichting niet uit de balans blijvende verplichtingen". Voor de grondslagen van primaire financiële instrumenten wordt verwezen naar de behandeling per balanspost.

In het treasurystatuut staan de kaders benoemd omtrent het beheersen van risico's. In het vigerende statuut is het gebruik van renteafscherpende instrumenten toegestaan ter beheersing van het renterisico op zekere kasstromen. Er mag geen gebruik worden gemaakt van financiële instrumenten waarbij een open positie wordt aangegaan. Met andere woorden: de eventuele verliezen moeten altijd gelimiteerd zijn. Er zijn door Brabant Water NV momenteel geen derivaten afgesloten.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd op het bedrag van de kosten verminderd met de cumulatieve afschrijving en indien van toepassing met bijzondere waardeverminderingen. De jaarlijkse afschrijvingen bedragen een vast percentage van de bestede kosten, zoals nader in de toelichting op de balans is gespecificeerd. De economische levensduur en de afschrijvingsmethode worden aan het einde van elk boekjaar opnieuw beoordeeld. Geactiveerde in eigen beheer gebouwde softwaresystemen worden afgeschreven in drie jaar. In het verslagjaar is overigens geen sprake van in eigen beheer gebouwde softwaresystemen.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere waardeverminderingen. De afschrijvingen worden gebaseerd op de geschatte economische levensduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs, rekening houdend met een eventuele residuwaarde. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikneming. Op terreinen wordt niet afgeschreven.

De materiële vaste activa waarvan de vennootschap en haar groepsmaatschappijen krachtens een financiële leaseovereenkomst het economisch eigendom hebben, worden geactiveerd. De uit de financiële leaseovereenkomst voortkomende verplichting wordt als schuld verantwoord.

Materiële vaste activa in aanbouw worden gewaardeerd tegen vervaardigingsprijs en indien van toepassing verminderd met bijzondere waardeverminderingen. De vervaardigingsprijs bestaat uit materiaalkosten, directe arbeidskosten en een toerekenbaar deel van de indirecte productiekosten.

De kosten die samenhangen met verplichtingen inzake de ontmanteling en verwijdering van distributie- en transportleidingen en het herstel van de terreinen bij de productielocaties zijn opgenomen onder de post voorzieningen aan de passiefzijde van de balans. Kosten voor overig (periodiek) groot onderhoud worden ten laste gebracht van het resultaat op het moment dat deze zich voordoen.

De toegepaste afschrijvingstermijnen zijn:

Technische gebouwen	45 jaar
Kantoorgebouwen	40 jaar
Terreinvoorzieningen	15 jaar
Leidingen en kabels op terreinen	60 jaar
Machines en installaties	3-30 jaar
KWO-installaties	20-30 jaar
Industriewaterinstallaties	3-30 jaar
Transport- en distributieleidingen niet AC	90 jaar
Transport- en distributieleidingen AC	60 jaar
Telecommunicatiekabels	33 jaar
Watermeters	15 jaar
Aansluitleidingen	33 jaar
Inrichting, inventaris en computerapparatuur	3-5 jaar
Transportmiddelen	4-6 jaar
Terreinen en niet gebonden activa	Op deze activa wordt niet afgeschreven

Financiële vaste activa

De niet geconsolideerde deelnemingen waarop invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden, bij gebrek aan voldoende gegevens om de nettovermogenswaarde te bepalen, gewaardeerd op basis van het zichtbaar eigen vermogen (vermogensmutatiemethode), doch niet lager dan nihil.

Deelnemingen waarop geen invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs en indien van toepassing onder aftrek van bijzondere waardeverminderingen.

Deelnemingen met een negatieve waarde volgens de vermogensmutatiemethode worden op nihil gewaardeerd. Wanneer de vennootschap geheel of ten dele instaat voor de schulden van de desbetreffende deelneming, wordt een voorziening gevormd, primair ten laste van de vorderingen op deze deelneming en voor het overige onder de voorzieningen ter grootte van het resterende aandeel in de door de deelneming geleden verliezen, dan wel voor de verwachte betalingen door de vennootschap ten behoeve van deze deelnemingen. De vorderingen op en leningen aan deelnemingen alsmede de overige vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs, welke gelijk is aan de nominale waarde, onder aftrek van noodzakelijk geachte voorzieningen voor mogelijke oninbaarheid. De onder de financiële vaste activa opgenomen obligaties (beursgenoteerd) behoren niet tot een handelsportefeuille en worden aangehouden tot het einde van de looptijd en worden gewaardeerd op de geamortiseerde kostprijs.

Effecten worden bij aankoop opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Er vindt geen afwaardering plaats naar lagere marktwaarde, tenzij er sprake is van een reële kans op onvolledige terugbetaling van de hoofdsom.

Vorraden

De voorraden betreft onderhanden werk waarbij de adviesdiensten reeds (gedeeltelijk) zijn uitgevoerd maar nog niet (volledig) zijn gefactureerd. Deze post is gewaardeerd tegen vervaardigingsprijs of lagere netto-opbrengstwaarde. Deze lagere netto-opbrengstwaarde wordt bepaald door individuele beoordeling van de voorraden. De vervaardigingsprijs omvat het directe materiaalverbruik, de directe loonkosten en de overige kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend. De netto-opbrengstwaarde is gebaseerd op een verwachte verkoopprijs, onder aftrek van nog te maken kosten voor voltooiing en verkoop.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De reële waarde en geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor mogelijke verliezen als gevolg van oninbaarheid worden in mindering gebracht. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de vorderingen.

Liquide middelen

De liquide middelen zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Voorzieningen

Voor de voorzieningen amovering transport- en distributieleidingen, amovering productielocaties, compensated absences, reorganisatie en diensttijdgratificaties geldt dat deze contant zijn gemaakt tegen een reële rente van 1,63%. Deze is gebaseerd op een gemiddelde lange rente van 3,63% en een gemiddelde verwachte inflatie van 2%. De rente is onderdeel van de dotatie aan de betreffende voorziening en niet afzonderlijk als rentelast verantwoord.

- **Voorziening amovering transport- en distributieleidingen**

Op grond van concessies heeft Brabant Water NV de plicht om de transport- en distributieleidingen te verwijderen op het moment dat deze niet meer operationeel zijn. In de situatie waar dit niet formeel geregeld is, bestaat er wel een feitelijke verwijderingsverplichting gelet op het aantoonbare beleid. De voorziening wordt opgebouwd gedurende de levensduur van de leidingen, op basis van schattingen van de in de toekomst te verwachten uitgaven. Voor een nadere uiteenzetting van de in de bepaling van de omvang van de voorziening betrokken parameters wordt verwezen naar de 'Toelichting op de geconsolideerde balans'.

- **Voorziening amovering productielocaties**

Alle productielocaties liggen op terreinen met een ecologische bestemming, waarop de verplichting rust om deze na gebruik weer in de oorspronkelijke staat terug te brengen. De voorziening wordt opgebouwd gedurende de levensduur van de productielocaties, op basis van schattingen van de in de toekomst te verwachten uitgaven. Voor een nadere uiteenzetting van de in de bepaling van de omvang van de voorziening betrokken parameters wordt verwezen naar de 'Toelichting op de geconsolideerde balans'.

- **Voorziening droogteschade grondwaterwinning en hydrologisch natuurherstel**

De voorziening droogteschade grondwaterwinning en hydrologisch natuurherstel wordt opgenomen voor de geschatte kosten die naar verwachting voortvloeien uit de per balansdatum lopende verplichtingen uit hoofde van schades in

Geconsolideerde jaarrekening - Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

relatie tot de agrarische sector en de natuur die hun oorsprong vinden in wateronttrekkingen in het verleden. Ten laste van de voorziening komen de kosten die voortvloeien uit het honoreren van claims en de projectkosten natuurherstel.

- **Voorziening diensttijdgratificaties**

Voor de op balansdatum bestaande verplichtingen tot toekennen van diensttijdgratificaties is een voorziening gevormd ter grootte van het naar verwachting in de toekomst verschuldigde bedrag gebaseerd op de contante waarde en rekeninghoudend met de blijf- en sterftekans.

- **Voorziening compensated absences**

Voor de op balansdatum bestaande verplichtingen tot toekennen van arbeidstijdverkortings is een voorziening gevormd ter grootte van het naar verwachting in de toekomst verschuldigde bedrag. De verplichting wordt tegen contante waarde opgenomen, rekening houdend met de blijf- en sterftekans.

- **Voorziening KWO-exploitatie**

Deze voorziening is gevormd om de toekomstige exploitatieverliezen op een KWO-installatie van Hydreco in de regio Tilburg te dekken.

- **Voorziening reorganisatie**

Deze voorziening heeft betrekking op kosten in verband met de reorganisatie van activiteiten en is gevormd omdat voor de groep een feitelijke of juridische verplichting bestaat.

- **Voorziening arbeidsongeschiktheid**

Deze voorziening heeft betrekking op kosten uit hoofde van uitkeringen aan (oud)medewerkers die een uitkering ontvangen vanwege arbeidsongeschiktheid en die ten gevolge van het eigenrisicodragerschap voor rekening komen van Brabant Water NV.

Pensioenverplichtingen

De groep Brabant Water NV heeft diverse pensioenregelingen. De Nederlandse regelingen worden gefinancierd door opdrachten aan pensioenuitvoerders, te weten ABP en Zwitserleven. De pensioenverplichtingen worden gewaardeerd volgens de 'verplichting aan de pensioenuitvoerder benadering'. In deze benadering wordt de aan de pensioenuitvoerder te betalen premie als last in de winst- en verliesrekening verantwoord. Aan de hand van de uitvoeringsovereenkomst wordt beoordeeld of en zo ja welke verplichtingen naast de betaling van de jaarlijkse aan de pensioenuitvoerder verschuldigde premie op balansdatum bestaan. Deze additionele verplichtingen, waaronder eventuele verplichtingen uit herstelplannen van de pensioenuitvoerder, leiden tot lasten van de groep en worden in de balans dan opgenomen in een voorziening. Ultimo 2016 (en 2015) waren er voor de groep geen pensioenvorderingen en geen verplichtingen naast de betaling van de jaarlijks aan de pensioenuitvoerder verschuldigde premie.

Langlopende schulden, kortlopende schulden en overlopende passiva

Opgenomen leningen, schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs.

De bijdragen die Brabant Water NV ontvangt voor de aanleg van vaste activa worden gepassiveerd onder de langlopende schulden. Deze bijdragen worden tijdsevenredig over de geschatte economische levensduur van deze activa ten gunste van de winst- en verliesrekening gebracht. De bijdragen worden in hetzelfde tempo afgeschreven als de afschrijvingstermijn van de bijbehorende activa.

Grondslagen voor de bepaling van het resultaat**Netto omzet**

Onder netto omzet wordt verstaan de opbrengst van de in het verslagjaar gerealiseerde afzet water en het vastrecht, onder aftrek van de over de omzet geheven belastingen. Er is sprake van een gespreide meteropname waardoor per balansdatum niet al het waterverbruik feitelijk is afgerekend. Op basis van de afzetgegevens van de pompstations en de ervaringscijfers ten aanzien van lekverliezen wordt de te factureren gerealiseerde afzet over het verslagjaar bepaald. Hierbij wordt voor het meetverlies een percentage van 2,3% gehanteerd, gebaseerd op het langjarige gemiddelde van het werkelijke meetverlies.

Opbrengsten van diensten worden opgenomen naar rato van de mate waarin de diensten zijn verricht, gebaseerd op de tot balansdatum in het kader van de dienstverlening gemaakte kosten in verhouding tot de geschatte kosten van de totaal te

Geconsolideerde jaarrekening - Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

verrichten dienstverlening. De kostprijs van deze diensten wordt aan dezelfde periode toegerekend. Bij de jaarafgrenzing worden facturen met een lagere waarde dan 5.000 euro niet aan een nadere beoordeling onderworpen.

Geactiveerde productie voor het eigen bedrijf

De geactiveerde productie voor het eigen bedrijf betreft de toegerekende prestaties van personeel aan immateriële en materiële vaste activa die in eigen beheer vervaardigd zijn of werkzaamheden die ten laste van een voorziening worden gebracht. Opbrengsten voortvloeiend uit de geactiveerde productie worden verantwoord op het moment dat het materieel vast actief wordt vervaardigd of ten laste van een voorziening wordt gebracht en er derhalve kosten worden gemaakt. De geactiveerde kosten worden aan dezelfde periode toegerekend.

Overige bedrijfsopbrengsten

De overige bedrijfsopbrengsten omvatten de bedragen die aan derden in rekening zijn gebracht voor de levering van goederen of diensten. Opbrengsten van diensten worden opgenomen naar rato van de mate waarin de prestaties zijn verricht. De kostprijs van deze prestaties wordt aan dezelfde periode toegerekend.

Bedrijfslasten

De bedrijfs- en overige lasten zijn bepaald op basis van historische kostprijs.

Afschrijvingen

De afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa bedragen een vast percentage van de historische kostprijs. Voor de gehanteerde afschrijvingstermijnen wordt verwezen naar de 'Grondslagen voor de waardering van activa en passiva'.

Financiële baten en lasten

De financiële baten en lasten omvatten de rentebaten en –lasten, de kosten die samenhangen met het aantrekken van vreemd vermogen evenals de eventuele koersverschillen hierop en waardeveranderingen en uitkeringen van financiële vaste activa.

Aandeel in winst/verlies van ondernemingen waarin wordt deelgenomen

Als resultaat van deelnemingen waarin invloed van betekenis wordt uitgeoefend op het zakelijke en financiële beleid, wordt opgenomen het aan de vennootschap toekomende aandeel in het resultaat van deze deelnemingen.

Belastingen

De vennootschapsbelasting wordt berekend tegen het geldende tarief over het resultaat van het boekjaar, waarbij rekening wordt gehouden met permanente verschillen tussen de winstberekening volgens de jaarrekening en de fiscale winstberekening, en waarbij actieve belastinglatenties (indien van toepassing) slechts worden gewaardeerd voor zover de realisatie daarvan waarschijnlijk is. Voor Brabant Water NV geldt dat zij met ingang van 1 januari 2016 vennootschapsbelastingplichtig is. Alle activiteiten die verband houden met haar wettelijke taken zijn echter vrijgesteld van vennootschapsbelasting. Hieronder valt het merendeel van de door Brabant Water NV uitgevoerde taken.

Grondslagen voor de opstelling van het geconsolideerd kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen onder aftrek van het debetsaldo binnen de gezamenlijke kredietfaciliteit van Brabant Water en haar dochters bij de Rabobank. Winstbelastingen, betaalde en ontvangen interest en ontvangen dividenden worden opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten.

De overige effecten worden voor zover dit betrekking heeft op aangekochte obligaties en meegekochte agio als een uitzetting effecten (uitgave uit financieringsactiviteiten) aangemerkt. De ontvangen aflossing van verstrekte leningen (dit betreft de posten 'Overige vorderingen' en de 'Door hypotheek gedekte leningen' van de financiële vaste activa) wordt voor het gedeelte dat betrekking heeft op de aflossing als ontvangsten uit verstrekte leningen in het kader van financieringsactiviteiten aangemerkt. Voor het gedeelte dat betrekking heeft op nieuwe verstrekte leningen wordt dit als verstrekte financiering (uitgave uit financieringsactiviteiten) aangemerkt. De uitgave 'Financiering verbonden partijen' uit de financieringsactiviteiten betreft stortingen aan deelnemingen.

Transacties waarbij geen ruil van geldmiddelen plaatsvindt, waaronder financiële leasing, worden niet in het kasstroomoverzicht opgenomen. De betaling van de leasetermijnen uit hoofde van het financiële leasecontract wordt voor het gedeelte dat betrekking heeft op de aflossing als een uitgave uit financieringsactiviteiten aangemerkt en voor het gedeelte dat betrekking heeft op de interest als een uitgave uit operationele activiteiten.

Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december

(Bedragen x 1.000 euro)

Activa

A Vaste Activa

A-I Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa hebben betrekking op de grotere in eigen beheer gebouwde softwaresystemen.

De samenstelling en het verloop van deze post is als volgt:

	2016
Aanschafwaarde informatiesystemen	7.862
Afschrijvingen tot en met 2015	-7.854
Boekwaarde 31 december 2015	8
Investeringsuitgaven	-
Afschrijvingen 2016	-8
	-8
Boekwaarde 31 december 2016	-

A-II Materiële vaste activa

	2016
Aanschafwaarde 31 december 2015	1.548.803
Afschrijvingen t/m 31 december 2015	-750.373
Boekwaarde 31 december 2015	798.430
Investeringsuitgaven 2016	70.151
Afschrijvingen 2016	-34.489
Desinvesteringen en overige waardeveranderingen 2016	-1.509
	34.153
Boekwaarde per 31 december 2016	832.583

De afschrijvingen en desinvesteringen zijn verantwoord onder de post afschrijvingen in de Winst- en Verliesrekening. Bij verkoop van vaste activa wordt een eventueel restant van de boekwaarde in mindering gebracht op de opbrengst. Een eventuele verkoopopbrengst wordt in mindering van de afschrijvingen gebracht. De desinvesteringen in 2016 bestaan voornamelijk uit het administratief afwikkelen van de restantboekwaarde van nog niet geheel afgeschreven distributieleidingen die zijn verwijderd.

Geconsolideerde jaarrekening - Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december

Materiële vaste activa	Bedrijfs- gebouwen en terreinen	Machines en installaties	Leidingen in distributie- gebied	Andere vaste bedrijfs- middelen en niet aan bedrijfs- uitoefening dienstbaar	Materiële vaste activa in uitvoering	Totaal
Aanschafwaarde per 31 december 2015	274.903	309.418	840.640	45.456	78.386	1.548.803
Investeringsuitgaven 2016	–	104	–	–	70.047	70.151
Desinvesteringen in 2016	-244	-548	-3.133	-1.124	–	-5.049
In gebruik gestelde materiële vaste activa 2016	12.140	37.181	42.224	2.434	-93.979	–
Aanschafwaarde per 31 december 2016	286.799	346.155	879.731	46.766	54.454	1.613.905
Cumulatieve afschrijvingen per 31 december 2015	-124.995	-183.608	-405.385	-36.379	-6	-750.373
Afschrijvingen in 2016	-5.243	-14.395	-11.786	-3.065	–	-34.489
Overige waardeveranderingen 2016	–	–	–	–	–	–
Afgeschreven deel desinvesteringen 2016	125	124	2.378	913	–	3.540
Cumulatieve afschrijvingen per 31 december 2016	-130.113	-197.879	-414.793	-38.531	-6	-781.322
Boekwaarde per 31 december 2016	156.686	148.276	464.938	8.235	54.448	832.583
Boekwaarde per 31 december 2015	149.908	125.810	435.255	9.077	78.380	798.430

A-III Financiële vaste activa

	2016	2015
Overige effecten	53.018	44.076
Overige vorderingen	16.548	17.657
Andere deelnemingen	7.720	7.696
Door hypotheek gedekte leningen	152	219
Totaal	77.438	69.648

Overige effecten

Een deel van de liquiditeiten wordt belegd in obligaties van instellingen die bij het aangaan van de overeenkomst voldoen aan de eisen die zijn vastgelegd in het financieel statuut van Brabant Water NV.

Geconsolideerde jaarrekening - Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december

Het verloop van de post overige effecten in 2016 is als volgt:

Overige effecten		2016
Stand per 31 december 2015		44.076
Aangekochte effecten in 2016	10.548	
Meegekochte agio in 2016	71	
Aankopen 2016		10.619
Verkochte en ingeloste effecten inclusief agio/disagio 2016	-1.035	
Amortisatie agio/disagio 2016	-642	
Aflossingen en amortisatie 2016		-1.677
Boekwaarde per 31 december 2016		53.018

De beurswaarde van de obligaties op 31 december 2016 is € 56.809.000 (ultimo 2015 was dit € 44.828.000).

Overige vorderingen

In de overige vorderingen zijn onder meer een bedrag van € 7,5 miljoen aan uitzettingen in deposito's en een vordering uit hoofde van een financial lease ter waarde van 6,7 miljoen opgenomen. Verder is in deze post opgenomen een actieve belastinglatentie.

Het verloop van de post overige vorderingen in 2016 is als volgt:

		2016
Stand per 31 december 2015		17.657
Nieuwe uitzettingen 2016		361
Aflossingen 2016		1.470
Boekwaarde per 31 december 2016		16.548

In 2017 zal € 7,2 miljoen van deze vorderingen afgelost worden.

De actieve belastinglatentie bedraagt ultimo 2016 € 789.000 (ultimo 2015 € 823.000). Hiervan zal in 2017 naar verwachting € 33.000 worden afgewikkeld. Ter meerdere zekerheid van de aflossing van de bij de BNG afgesloten leningen is een deposito ter waarde van € 7,2 miljoen verpand aan BNG.

Voor de vordering uit hoofde van de financial lease geldt dat het betreffende activum niet in juridisch eigendom is van Brabant Water.

Het verloop van de financial lease in 2016 is als volgt:

		2016
Stand per 31 december 2015		6.978
Afschrijvingen 2016		284
Boekwaarde 31 december 2016		6.694

Het totaal van de onverdiende rentebaten over de resterende leasetermijn bedraagt 4,5 miljoen euro.

Geconsolideerde jaarrekening - Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december

Het verloop van de bruto investering is als volgt:

Bruto investering bij aanvang lease	7.114
Reeds afgeschreven deel	419
Te ontvangen leasebetalingen	
Binnen 1 jaar	843
In jaar 2 tot en met 5	2.723
Vanaf jaar 6	3.129
Waarde na afloop leasetermijn	-

Andere deelnemingen

De niet-geconsolideerde deelnemingen betreffen:

Deelneming	Aandeel	Waardering
NV Waterwinningsbedrijf Brabantse Biesbosch	40,00%	6.022
Aqualab Zuid BV	32,50%	982
KWH Water BV	13,20%	629
Water Fund Holland BV	28,10%	-
Aquaminerals BV	19,90%	87
Boekwaarde 31 december 2016		7.720

Het verloop van deze post is als volgt:

		2016
Stand per 31 december 2015		7.696
Aandeel resultaat van ondernemingen waarin wordt deelgenomen	24	24
Boekwaarde 31 december 2016		7.720

Door hypotheek gedekte leningen

De door hypotheek gedekte leningen betreffen de gelden die in het verleden door de vennootschap ter beschikking zijn aan het personeel van Brabant Water NV. Er worden geen nieuwe hypotheekleningen meer aangegaan.

Het verloop van deze post is als volgt:

	2016
Stand per 31 december 2015	219
Aflossingen 2016	-67
Boekwaarde 31 december 2016	152

B Vlottende activa**B-I Voorraden**

De voorraden betreft onderhanden werk. Het gaat hierbij om reeds gestarte advieswerkzaamheden die nog niet zijn afgerond en derhalve nog niet zijn gefactureerd. Deze worden gewaardeerd tegen vervaardigingsprijs of lagere netto-opbrengstwaarde. Deze lagere netto-opbrengstwaarde wordt bepaald door individuele beoordeling van het onderhanden

Geconsolideerde jaarrekening - Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december

werk. De vervaardigingsprijs omvat het directe materiaalverbruik, de directe loonkosten en de overige kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend. De netto-opbrengstwaarde is gebaseerd op een verwachte verkoopprijs, onder aftrek van nog te maken kosten voor voltooiing en verkoop.

B-II Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen en overlopende activa hebben een kortlopend karakter (< 1 jaar), met uitzondering van de post vooruitbetaalde gebruiksrechten.

	2016	2015
Overige vorderingen en transitoria	10.709	10.987
Handelsdebiteuren	14.326	14.665
Vooruitbetaalde gebruiksrechten	5.380	2.818
Vorderingen op personeel	118	157
Totaal	30.533	28.627

Overige vorderingen en transitoria

Hierin is opgenomen de post nog te factureren watergelden; dit betreft het deel van de omzet drinkwater dat op 31 december 2016 nog gefactureerd moet worden op basis van de gerealiseerde afzet minus de in rekening gebrachte voorschotten. Verder zijn in deze post onder andere nog begrepen de leveringen en diensten die na het verslagjaar gefactureerd zijn en de nog te ontvangen rente op de obligaties.

Geconsolideerde jaarrekening - Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december**Handelsdebiteuren**

Hierin zijn opgenomen alle openstaande vorderingen in het kader van waterleveringen en de levering van andere diensten. De vorderingen zijn tegen de geamortiseerde kostprijs opgenomen. Er is een voorziening dubieuze debiteuren opgenomen van € 283.000 (ultimo 2015 € 267.000) voor mogelijk niet inbare vorderingen.

Vooruitbetaalde gebruiksrechten

Voor het transport van voorgezuiverd oppervlaktewater tot en met de rivier de Amer in de gemeente Drimmelen maken wij gebruik van een leiding die in eigendom is van de NV Waterwinningbedrijf Brabantse Biesbosch. Met deze vennootschap is met ingang van 1978 een watertransportovereenkomst gesloten met een looptijd van 40 jaar. Ultimo 1986 is de contante waarde verrekend van de resterende financiële verplichtingen die uit deze overeenkomst voortvloeien. Deze vooruitbetaling valt vrij gedurende de resterende looptijd van de overeenkomst.

In 2010 is een huurovereenkomst aangegaan voor de huur van glasvezelkabels ten behoeve van het datatransport voor de besturing van de productielocaties. De huurovereenkomst heeft een looptijd van 15 jaar en is, middels twee aanvullende betalingen in 2016, geheel bij vooruitbetaling voldaan.

De vrijval per jaar wordt bepaald door de totale verplichtingen toe te rekenen aan de jaarschijven. Voor beide gebruiksrechten geldt dat deze relatief eenvoudig om te zetten zijn in liquide middelen. Dientengevolge zijn zij geclassificeerd als kortlopend.

	2016
Vooruitbetaling financiële verplichting transportleiding Brabantse Biesbosch per 31 december 2015	1.581
Glasvezelkabelnet per 31 december 2015	1.237
	2.818
Vooruitbetaling termijnen glasvezelkabelnet 2016	3.532
Toerekening transportleiding 2016	-493
Toerekening glasvezelkabelnet 2016	-477
Boekwaarde per 31 december 2016	5.380

Vorderingen op personeel

De vorderingen op personeel hebben betrekking o.a. op de financiering van auto's en fietsen.

B-III Liquide middelen

	2016	2015
Spaarrekeningen	10.000	18.117
Banken rekening courant	9.324	6.816
Totaal	19.324	24.933

De daling van de liquide middelen houdt verband met een stijging van de uitgezette middelen. Gelet op de zeer lage rente op spaarrekeningen, is ervoor gekozen een deel van de liquide middelen te beleggen in obligaties (met een beperkte looptijd), waarbij nog wel een redelijk rentevergoeding wordt genoten. De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de vennootschap.

Passiva**C Eigen Vermogen****C-I Gestort en opgevraagd kapitaal**

	2016
Maatschappelijk kapitaal	1.000
Niet geplaatst kapitaal	-722
Stand per 31 december 2016	278

Het maatschappelijk kapitaal bestaat uit 10.000.000 aandelen van € 0,10 nominaal. De aandelen luiden op naam en zijn in eigendom van gemeenten en de Provincie Noord-Brabant.

C-II Wettelijke reserve

	2016
Stand per 31 december 2015	5.988
Vermogensmutatie 2016	–
Stand per 31 december 2016	5.988

Dit betreft de wettelijke reserve deelnemingen.

Geconsolideerde jaarrekening - Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december

C-III Overige reserves

	2016
Stand per 31 december 2015	493.198
Mutatie 2016	35.987
Stand per 31 december 2016	529.185

C-IV Bestemmingsreserve

	2016
Stand per 31 december 2015	25.000
Mutatie 2016	–
Stand per 31 december 2016	25.000

Per 1 juni 2007 zijn de activa van de NV TWM overgenomen. Vooruitlopend op de definitieve gerechtelijke uitspraak met betrekking tot de te betalen overnamesom is op basis van afspraken met de aandeelhouders een afzonderlijke bestemmingsreserve binnen het eigen vermogen opgenomen. De bestemmingsreserve is gehandhaafd ondanks het feit dat een deel van de te verwachten overnamesom in 2014 ten laste gebracht is van het eigen vermogen. Dit houdt verband met de kans dat de te betalen overnamesom hoger zal uitvallen dan waarmee nu rekening is gehouden.

Overzicht verloop eigen vermogen:

	Gestort en opgevraagd kapitaal	Wettelijke reserve	Overige reserves	Bestem- mings- reserve	Totaal
Stand per 31 december 2015	278	5.988	493.198	25.000	524.464
Resultaat 2016	–	–	35.987	–	35.987
Stand per 31 december 2016	278	5.988	529.185	25.000	560.451

De mutatie in het eigen vermogen 2016 betreft het resultaat van 2016.

Geconsolideerde jaarrekening - Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december

D Vreemd Vermogen

D-I Voorzieningen

Voor verplichtingen waarvoor in de toekomst uitgaven moeten worden gedaan en die hun oorsprong vinden in het boekjaar of voorafgaande boekjaren zijn voorzieningen gevormd.

	2016	2015
Amovering transport- en distributieleidingen	124.293	114.610
Amovering productielokaties	8.947	8.083
Droogteschade grondwaterwinning en hydrologisch natuurherstel	1.354	3.379
Diensttijdgratificaties	741	919
Compensated absences	157	237
KWO-exploitatie	588	588
Reorganisatie	–	2
Arbeidsongeschiktheid	220	–
Totaal	136.300	127.818

Het verloop van de voorzieningen is als volgt:

	Saldo 31-12-2015	Toevoeging	Rente	Vrijval	Onttrekkingen	Saldo 31-12-2016
Amovering transport- en distributieleidingen	114.610	10.558	4.165	–	-5.040	124.293
Amovering productielokaties	8.083	1.198	294	–	-628	8.947
Droogteschade grondwaterwinning en hydrologisch natuurherstel	3.379	1.354	–	-6	-3.373	1.354
Diensttijdgratificaties	919	106	33	–	-317	741
Compensated absences	237	149	9	–	-238	157
KWO-exploitatie	588	–	–	–	–	588
Reorganisatie	2	–	–	–	-2	–
Arbeidsongeschiktheid	–	220	–	–	–	220
Totaal	127.818	13.585	4.501	-6	-9.598	136.300

Het verloop van de uitgaven voor de voorzieningen is als volgt:

	Uitgaven binnen een jaar	Na vijf jaar
Amovering transport- en distributieleidingen	7.491	364.427
Amovering productielokaties	181	23.389
Droogteschade grondwaterwinning en hydrologisch natuurherstel	150	500
Diensttijdgratificaties	148	593
Compensated absences	102	–
KWO-exploitatie	27	453
Groot onderhoud	–	–
Reorganisatie	–	–
Arbeidsongeschiktheid	50	10
Totaal	8.149	389.372

De nominaal verwachte uitgaven na vijf jaar zijn in bovenstaand overzicht contant gemaakt naar 31 december 2016.

Voorziening amovering transport- en distributieleidingen

Op het moment dat een leiding wordt vervangen door een nieuwe leiding is Brabant Water NV op grond van veel concessievoorwaarden verplicht om de oude leiding uit de grond te nemen. Waar de concessievoorwaarden dat niet voorschrijven acht Brabant Water NV zich hiertoe uit maatschappelijk oogpunt verplicht omdat zij zich verantwoordelijk voelt voor het handhaven van een zo schoon mogelijke ondergrond.

Om een gestructureerde, noodzakelijke vervanging van de oude leidingen te verkrijgen is een vervangingsplan over een groot aantal jaren opgesteld met de bijbehorende kosten. Gelet op het feit dat de toekomstige kosten goed zijn in te schatten is het treffen van een voorziening voor verwijderingskosten daarom de geëigende weg om een stabiel kostenverloop en daarmee een stabiel tariefbeleid te bewerkstelligen. De voorziening is gebaseerd op onderbouwde schattingen van de te verwijderen aantallen kilometers leidingen, de daaraan verbonden kosten en de verwijderingsmomenten. De voorziening wordt opgebouwd vanaf het moment van aanleg leiding (omdat de verplichting feitelijk altijd heeft bestaan en buiten gebruik gestelde leidingen altijd zijn verwijderd) tot het moment van verwijdering.

Jaarlijks wordt beoordeeld of de schattingen nog valide zijn. Gelet op de lange opbouwperiode van de voorziening (60 jaar voor AC-leidingen en 90 jaar voor overige leidingen) en de daaraan inherent verbonden onzekerheden, vindt aanpassing van de schattingen pas plaats indien er sprake is van een voldoende zeker structureel effect. In 2016 heeft in verband met het besluit om AC-leidingen sneller te gaan amoveren een schattingswijziging plaatsgevonden met betrekking tot deze voorziening. Voor een verdere inhoudelijke toelichting op deze schattingswijziging verwijzen wij naar de 'Algemene grondslagen voor opstelling van de geconsolideerde jaarrekening'.

Voorziening amovering productielocaties

Deze voorziening is gevormd ter bestrijding van de kosten voor het slopen en verwijderen van buiten gebruik gestelde gebouwen en installaties van de waterproductiebedrijven. Bij het vernieuwen of staken van een productielocatie worden de bestaande gebouwen afgebroken en afgevoerd. Alle productielocaties liggen op terreinen met een ecologische bestemming, waarop de verplichting rust om deze na gebruik weer in de oorspronkelijke staat terug te brengen. Op de locaties, waar deze verplichting niet op rust, acht Brabant Water NV zich hiertoe uit maatschappelijk oogpunt verplicht. De kosten worden geraamd per locatie. Uitgangspunt is dat technische gebouwen na 45 jaar worden afgebroken en terreinleidingen na 60 jaar worden verwijderd. In 2016 heeft een schattingswijziging plaatsgevonden met betrekking tot deze voorziening. Voor een inhoudelijke toelichting op deze schattingswijziging verwijzen wij naar de 'Algemene grondslagen voor opstelling van de geconsolideerde jaarrekening'.

Voorziening droogteschade grondwaterwinning en hydrologisch natuurherstel

Deze voorziening is gevormd voor uitgaven ter zake van schades die hun oorsprong vinden in wateronttrekkingen in het verleden. De schade wordt berekend vanaf tien jaar voorafgaande aan het moment van claimen. Vanaf deze periode wordt aan de hand van de onttrekkingen van de betreffende productielocatie de verwachte schadeuitkering berekend en verhoogd met de wettelijke rente. Zodra de definitieve schade is vastgesteld wordt deze ten laste van de voorziening uitgekeerd. Daarna wordt jaarlijks de schade uitgekeerd en direct ten laste van de exploitatie gebracht. Verder omvat de voorziening de verplichting die voortvloeit uit een convenant dat Brabant Water NV met de Provincie Noord-Brabant in 2013 heeft afgesloten waarin is overeengekomen dat Brabant Water NV de kosten van een aantal projecten betaalt die uitgevoerd worden in het kader van het herstel van natuurwaarden. Dit deel van de voorziening is in 2016 geheel afgewikkeld.

Voorziening diensttijdgratificaties

Afhankelijk van het aantal jaren dat een werknemer onafgebroken in dienst is geweest bij een bedrijf dat aangesloten is bij de vigerende landelijke cao, wordt een éénmalige gratificatie toegekend als percentage van het inkomen per maand. Voor deze uitkering is een voorziening getroffen. Berekend wordt per medewerker wanneer de eerstvolgende gratificatie uitgekeerd wordt en tegen welk bedrag.

Conform afspraken in de cao zijn met ingang van 2016 deze gratificaties opgenomen in een persoonsgebonden budget, met uitzondering van de gratificatierechten voor medewerkers die op 1 januari 2016 55 jaar of ouder waren. Zij behouden hun recht op een gratificatie.

Voorziening compensated absences

Werknemers met een arbeidstijd van gemiddeld acht uur per dag hebben, op basis van de landelijke cao, met ingang van de dag waarop zij de leeftijd van 57 jaar bereiken aanspraak op een arbeidstijdverkorting van een half uur per dag. Bij het bereiken van de 59-jarige leeftijd wordt dit één uur per dag. De voorziening is gebaseerd op de relevante populatie waarbij alle toekomstige uitgaven contant zijn gemaakt. Hierbij is rekening gehouden met de blijf- en sterftekans van de medewerkers.

Op 1 augustus 2009 is in de cao voor de waterbedrijven afgesproken dat de bestaande regeling voor arbeidstijdverkorting vervalt. Er is daarbij een overgangsregeling getroffen voor medewerkers voor wie de regeling al gold op 1 augustus 2009 of die op dat moment dicht tegen deze regeling aanzaten.

Voorziening KWO-exploitatie

Deze voorziening is gevormd om de toekomstige exploitatieverliezen op een KWO-installatie van Hydreco BV in de regio Tilburg te dekken.

Reorganisatievoorziening

Per 1 januari 2006 is overeengekomen dat Brabant Water NV de werkzaamheden van de afgesloten dienstverleningsovereenkomsten met NV N.R.E. en Essent NV overneemt. Per die datum zijn ook de werkzaamheden van de NV TWM in de gemeenten Tilburg en Goirle overgenomen. De personele verplichtingen die voortvloeien uit deze overnames zijn in deze voorziening opgenomen. Verder zijn in deze voorziening alle kosten van goedgekeurde interne reorganisaties verantwoord. De hiermede samenhangende sociale kosten – op basis van het goedgekeurde Sociaal Plan – zijn onder deze voorziening gebracht. De kosten betreffen onder andere kosten in verband met vervroegde uittreding en outplacement. In 2016 zijn de laatste verplichtingen die ten laste komen van deze voorziening nagekomen.

Voorziening arbeidsongeschiktheid

Per 1 juli 2010 is Brabant Water NV eigen risicodrager voor de WGA (Werkhervatting Gedeeltelijk Arbeidsgeschikten). Dit betekent dat WGA-uitkeringen aan (oud-)medewerkers die gedeeltelijk arbeidsongeschikt zijn verklaard door het UWV worden verhaald op Brabant Water NV. Per ultimo 2016 waren er twee (oud-)medewerkers waarvan met redelijke zekerheid vaststaat dat Brabant Water NV de komende jaren een uitkeringsplicht heeft. Per ultimo 2016 is voor deze verplichtingen een voorziening gevormd.

Geconsolideerde jaarrekening - Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december**D-II Langlopende schulden**

	2016	2015
Bijdragen	181.957	176.760
Schulden aan kredietinstellingen	13.793	14.069
Totaal	195.750	190.829

Bijdragen

Onder bijdragen worden verstaan de eenmalige bijdragen die in rekening zijn gebracht voor de aanleg van materiële vaste activa. De samenstelling en ontwikkeling van deze post is als volgt:

	Distributieleidingen	Aansluitleidingen	KWO installaties	Totaal
Stand per 31 december 2015	86.032	89.439	1.289	176.760
Bijdragen 2016	4.052	7.516	–	11.568
	90.084	96.955	1.289	188.328
Vrijval 2016 ten gunste van de Winst- en Verliesrekening	-1.079	-5.216	-26	-6.321
Vrijval ten gunste van Strijp-R	–	–	-50	-50
Stand per 31 december 2016	89.005	91.739	1.213	181.957

De ontvangen bijdragen ten behoeve van aansluitleidingen vallen in drieëndertig jaar vrij; dit is gelijk aan de afschrijvingstermijn van de op deze bijdragen betrekking hebbende activa. De bijdragen ontvangen voor de aanleg van distributieleidingen komen, gelijk aan de afschrijvingstermijn van de leidingen zelf, in zestig (waar het bijdrage voor AC-leidingen betreft), dan wel negentig jaar vrij. De bijdragen KWO-installaties worden afgeschreven gelijk aan de periode van contractduur van de bijbehorende installatie. De totale vrijval wordt ten gunste van de post afschrijvingen in de Winst- en Verliesrekening gebracht.

Geconsolideerde jaarrekening - Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december

Overzicht schulden aan kredietinstellingen

Overzicht schulden aan kredietinstellingen							
Jaar van aflossing	0%	2-3%	3-4%	4-5%	6-7%	7-8%	Eindtotaal
2018	5	1.000	519	–	–	182	1.706
2019	5	1.000	234	–	–	182	1.421
2020	5	1.000	–	–	–	182	1.187
2021	5	1.000	–	–	–	–	1.005
2022	–	1.000	–	–	–	–	1.000
2023	–	1.000	–	–	–	–	1.000
2024	–	1.000	–	–	–	–	1.000
2025	–	1.000	–	–	–	–	1.000
2026	–	1.000	–	–	–	–	1.000
2027	–	1.000	–	–	–	1.361	2.361
2031	–	–	–	–	63	–	63
2032	–	–	–	1.050	–	–	1.050
	20	10.000	753	1.050	63	1.907	13.793
Beginstand 2016	20	11.000	961	–	–	2.088	14.069
+Leningen	–	–	–	1.050	63	–	1.113
- Aflossingen 2017*	–	-1.000	-208	–	–	-181	-1.389
Eindstand 2016	20	10.000	753	1.050	63	1.907	13.793

* De aflossingen 2017 zijn verantwoord onder D-III a): Kredietinstellingen.

D-III Kortlopende schulden en overlopende passiva

a. Kredietinstellingen

Deze schulden hebben een kortlopend karakter (<1 jaar). Aan geldgevers aangaande kortlopende schulden zijn geen zekerheden verstrekt.

	2016	2015
Handelsbanken	13.755	13.731
Aflossingen langlopende schulden volgend verslagjaar	1.390	3.335
Nog te betalen rente	581	650
Totaal	15.726	17.716

b. Leveranciers

De schulden aan leveranciers zijn tegen de nominale waarde opgenomen.

c. Overige schulden

	2016	2015
Incasso afdrachten voor derden	10.191	19.643
Belastingen en premies	10.658	10.658
Personeel	12.459	11.987
Vooruit ontvangen investeringsbijdragen	928	1.279
Overige schulden en overlopende passiva	2.683	2.270
Waarborgsommen	1.288	1.119
Totaal	38.207	46.956

De schulden aan personeel betreffen in belangrijke mate nog uit te betalen verlofuren en vakantiegeld.

Toelichting niet uit de balans blijvende verplichtingen

In 2007 zijn door Brabant Water NV de activiteiten en de bij die activiteiten behorende activa van de NV TWM overgenomen. Middels een gerechtelijke procedure wordt de te betalen overnamesom bepaald. Op dit moment is nog niet duidelijk wanneer een uitspraak wordt gedaan. Ook kan nog geen zekerheid worden verschaft over de uiteindelijke overnamesom. Wel is er inzicht in de te verwachten minimale hoogte van de overnamesom. Deze is door Brabant Water NV becijferd op een bedrag van € 52 miljoen, waarvan in 2014, rekening houdend met in het verleden betaalde voorschotten, 22 miljoen euro als goodwill verwerkt is als directe mutatie in het eigen vermogen. Het door de NV TWM berekende bedrag is overigens substantieel hoger dan dit bedrag.

Ter meerdere zekerheid van de aflossing van bij de BNG afgesloten leningen is een deposito ter waarde van € 7,2 miljoen verpand aan de BNG.

Er is nog voor € 64 miljoen te ontvangen aan goederen en diensten, waarvoor wel een opdracht is verstrekt.

Toelichting op de geconsolideerde Winst- en Verliesrekening

(Bedragen x 1.000 euro)

E Som der bedrijfsopbrengsten

E-I Netto omzet

De opbrengst drinkwater en ander water wordt verantwoord op basis van de berekende omzet vanuit de gerealiseerde afzet. Deze methode garandeert dat de gepresenteerde omzet aansluit met de gerealiseerde afzet. Technische ondersteuning en exploitatie installaties betreft voornamelijk uitgevoerde risicoanalyses, periodieke onderzoeken, opstellen beheersplannen en periodieke audits van de beheersplannen.

	2016	2015
Drinkwater	161.513	158.334
Ander water	6.075	6.107
Technische ondersteuning en exploitatie installaties	5.207	4.227
Koude-warmteopslag	2.917	2.632
En gros levering	2.914	2.869
Totaal	178.626	174.169

De omzet in drinkwater in het eigen voorzieningsgebied is in 2016 € 3,2 miljoen meer dan in 2015. Dit is enerzijds toe te schrijven aan een stijgende afzet (ruim 1 miljoen) en anderzijds te verklaren door het feit dat in 2015 een neerwaartse bijstelling van de omzet heeft plaatsgevonden in verband met het verwerken van verschillen tussen geschatte en werkelijke afrekeningen over een aantal jaren. Overigens is ook in 2016 bij de omzetberekening een vergelijking gemaakt tussen de in het vorig verslagjaar berekende omzet en de werkelijke omzet die aan 2015 moet worden toebedeeld. Deze vergelijking heeft in het verslagjaar geleid tot een neerwaartse bijstelling van ruim 1 miljoen.

	Opbrengst 2016	2015	Afzet * 1.000 m ³ 2016	2015
Drinkwater	161.513	158.334	169.322	167.590
En gros levering	2.914	2.869	7.584	7.484
Totaal drinkwater	164.427	161.203	176.906	175.074

De omzet uit Technische ondersteuning en exploitatie installaties is met name gegroeid als gevolg van het feit dat een in 2015 halverwege het jaar in gebruik genomen afvalwaterzuiveringsinstallatie van Hydreco in 2016 een vol jaar omzet heeft gegenereerd.

E-II Geactiveerde productie voor het eigen bedrijf

Dit betreft kosten van afdelingen die toegerekend zijn aan materiële vaste activa en activa in uitvoering die in eigen beheer zijn vervaardigd alsmede de toegerekende kosten van afdelingen die ten laste van de voorzieningen worden gebracht.

E-III Overige bedrijfsopbrengsten

Onder de overige bedrijfsopbrengsten zijn begrepen alle opbrengsten met aan de waterlevering gerelateerde producten en diensten. Ons bedrijf beoogt een meerwaarde te bieden aan haar klanten door het aanbieden van een totaalpakket van waterzorg op maat. Uitgangspunt hierbij is dat met dergelijke activiteiten een neutrale dan wel een positieve bijdrage wordt geleverd aan het bedrijfsresultaat.

Geconsolideerde jaarrekening - Toelichting op de geconsolideerde Winst- en Verliesrekening

	2016	2015
Diverse opbrengsten	4.838	4.702
Administratieve boetes	2.290	2.068
Toeslag acceptgiro's	1.020	1.102
Brandvoorzieningen	2.128	2.139
Meeliften op de nota door derden	1.446	1.393
Pachten, huur en jachtrechten	754	687
Subsidies	353	593
Totaal	12.829	12.684

F Bedrijfslasten**F-I Kosten van grond- en hulpstoffen**

	2016	2015
Energie	6.406	7.596
Materialen	3.625	3.676
Chemicaliën	2.303	1.772
Rein- en ruwwater	1.545	1.759
Totaal	13.879	14.803

De kosten van energie zijn sterk gedaald als gevolg van een prijsdaling. De kosten van chemicaliën zijn gestegen als gevolg van het in bedrijf nemen van de onthardingsinstallaties op onze waterproductiebedrijven in Lieshout en Tilburg. Tevens heeft in 2016 een vervanging van de actieve kool ten behoeve van de kleurverwijdering in het waterproductiebedrijf Nuland plaatsgevonden.

F-II Kosten van uitbesteed werk en andere externe kosten

	2016	2015
Uitbesteed onderhoud	18.230	16.626
Ingeleend personeel	9.377	12.240
Andere bedrijfskosten	5.440	5.688
Onderzoek, advies en ontwikkeling	3.377	3.526
Kosten accountantsorganisatie	274	258
Afvoeren en storten afval	727	564
Dotaties voorzieningen en vrijval	17.562	13.148
Totaal	54.987	52.050

De kosten van uitbesteed onderhoud zijn onder andere gestegen als gevolg van een omvangrijke schade bij ons waterproductiebedrijf Lith. De kosten van ingeleend personeel zijn sterk gedaald. In 2015 heeft een intensivering van ICT-inspanningen plaatsgevonden. Zo is in 2015 onder andere een digitaal klantportaal gerealiseerd. In 2016 zijn de ICT-inspanningen weer genormaliseerd.

Geconsolideerde jaarrekening - Toelichting op de geconsolideerde Winst- en Verliesrekening

Kosten accountantsorganisatie

	2016	2015
Controle van de jaarrekening	176	203
Andere controleopdrachten	23	37
Andere niet-controlediensten	42	14
Fiscale adviesdiensten	33	4
Totaal	274	258

De accountantskosten worden verantwoord in het jaar waarin deze zijn gemaakt en niet op basis van het boekjaar waarop de controle betrekking heeft.

Dotaties voorzieningen en vrijval

De post dotaties voorzieningen en vrijval betreft de volgende posten:

	2016	2015
Amovering transport- en distributieleidingen	14.723	11.728
Amovering productielocaties	1.491	1.454
Droogteschade grondwaterwinning en hydrologisch natuurherstel	1.348	161
Groot onderhoud	–	-195
Totaal	17.562	13.148

De dotatie aan de voorziening Amovering transport- en distributieleidingen is met name hoger als gevolg van de voorgenomen verhoging van het tempo van saneren. De mutatie in de voorziening droogteschade grondwaterwinning en hydrologisch natuurherstel houdt verband met de storting aan de voorziening in verband met potentiële nieuwe schadeclaims rond onze winningen in Loosbroek en Veghel.

F-III Lonen en salarissen

	2016	2015
Lonen en salarissen	42.573	42.550
Rentedotatie en vrijval diensttijdgratificaties	140	85
Rentedotatie en vrijval reorganisatie	–	9
Rentedotatie en vrijval compensated absences	157	34
Rentedotatie en vrijval arbeidsongeschiktheid	220	
Totaal mutaties in personeelsvoorzieningen	517	128
Totaal lonen en salarissen	43.090	42.678
Pensioenlasten	5.059	5.139
Sociale premies	5.390	4.972
Totaal sociale lasten	10.449	10.111
Totaal	53.539	52.789

Gewogen gemiddeld aantal personeelsleden naar voltijdbanen

	2016	2015
Brabant Water NV	689	698
HydroCare BV	49	50
Totaal	738	748

In 2016 zijn de cao-lonen voor de medewerkers met een salarisgarantie toegenomen met 1,5%. Voor medewerkers met een marktconform salaris bedraagt de stijging 2,5%. Ondanks deze cao-stijging zijn de salariskosten nauwelijks gestegen. Dit is het gevolg van een daling van het aantal fte. De totale personele kosten zijn, als gevolg van dotaties aan de personeelsvoorzieningen en een stijging van de sociale premies ten opzichte van 2015 gestegen met ruim 1%.

Bezoldiging Raad van Commissarissen en Bestuur

De bezoldigingen van de Raad van Commissarissen alsmede van het Bestuur vinden plaats op basis van het bezoldigingsbeleid zoals dat door de Algemene Vergadering vastgesteld is in haar vergaderingen van respectievelijk 20 juni 2002 en 24 juni 2011.

Sinds 1 januari 2013 vallen de Raad van Commissarissen en het Bestuur onder de Wet Normering Topinkomens (WNT) met de daarbij behorende normen en overgangsperiodes. De bezoldigingen van de Raad van Commissarissen en het Bestuur voldeden over het verslagjaar 2016 aan alle wettelijke vereisten van de WNT.

Onderstaand zijn de bezoldigingselementen weergegeven volgens de definities zoals voorgeschreven in de WNT, uitgedrukt in euro's exclusief btw.

Raad van Commissarissen

Naam		Belastbaar loon
Mevrouw drs.ir. J.M. Driessen	lid	8.417
Mevrouw drs. C.J.M.A. van Esch	lid	8.348
De heer mr. H.B. Hieltjes	lid	8.310
De heer mr. J.M.L. Niederer	voorzitter	11.155
Mevrouw J.A.M. Thijs	lid	8.359

Bestuur

Het bestuur van Brabant Water NV bestaat uit één persoon: de heer drs. G.J. van Nuland (geboortedatum 27-02-1956). Hij heeft een arbeidscontract op fulltime basis, daterend uit 2001. Zijn bezoldigingscijfers over 2016 zijn:

Salaris	213.833
Vakantietoeslag	17.106
Overige belastbare emolumenten ⁽¹⁾	12.366
Pensioenpremies ⁽²⁾	50.444
Fiscale bijtelling dienstauto ⁽³⁾	4.824

⁽¹⁾Samenhangend met o.a. de cao.

⁽²⁾De pensioenvoorziening van het Bestuur verloopt via het ABP. Het ABP-reglement is daarbij van toepassing. Er is sprake van een middelloonsysteem.

⁽³⁾Door Brabant Water NV wordt een dienstauto ter beschikking gesteld. De fiscale bijtelling daarover is volledig voor rekening van het Bestuur.

Geconsolideerde jaarrekening - Toelichting op de geconsolideerde Winst- en Verliesrekening**F-IV Afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa**

	2016	2015
Materiële vaste activa	34.489	31.561
Immateriële vaste activa	8	14
Desinvesteringen	1.509	1.421
Opbrengsten verkoop vaste activa	-318	-1.558
Bijdragen leidingen en KWO-installaties	-6.321	-6.097
Totaal	29.367	25.341

De afschrijvingen zijn ten opzichte van 2015 met name gestegen als gevolg van het in gebruik nemen van onze onthardingsinstallaties op de waterproductiebedrijven Lieshout en Tilburg. Tevens is ons waterproductiebedrijf Schijf versneld afgeschreven in verband met de voorgenomen nieuwbouw. Verder stijgen de afschrijvingen licht als gevolg van de verkorting van de afschrijvingstermijn van AC-leidingen.

Bij buitengebruikstelling van vaste activa wordt het restant van de boekwaarde direct afgeschreven. Bij eventuele verkoop wordt de verkoopopbrengst geheel in mindering gebracht op de afschrijving.

F-V Overige waardeveranderingen van immateriële en materiële vaste activa

Het betrof in 2015 de afwaardering van enkele KWO-projecten, samenhangende met de maximering van de in rekening te brengen tarieven op basis van de Warmtewet. In 2016 zijn er geen overige waardeveranderingen opgetreden.

F-VI Overige bedrijfskosten

	2016	2015
Kantoorkosten	7.786	8.378
Belastingen en overheidsheffingen	5.067	4.703
Andere personeelskosten	2.936	3.289
Gebruiksrechten	970	939
Oninbare vorderingen	517	500
Totaal	17.276	17.809

G Financiële baten en lasten

	2016	2015
Opbrengst van vorderingen die tot de vaste activa behoren en van obligaties	1.810	3.219
Andere rentebaten en soortgelijke opbrengsten	842	1.036
Rentelasten en soortgelijke kosten	-991	-1.888
Totaal	1.661	2.367

De rentebaten en opbrengsten van vorderingen die tot de vaste activa behoren en van obligaties hebben betrekking op uitstaande geldleningen, aangekochte obligaties, het verkoopresultaat op obligaties en hypotheekleningen verstrekt aan personeel. In 2015 waren deze aanmerkelijk hoger als gevolg van bij verkoop van obligaties gerealiseerde resultaten.

De rentelasten hebben onder andere betrekking op rekeningcourant kredieten en langlopende geldleningen. In 2015 zijn hier eveneens in opgenomen de financieringslasten die samenhangen met de te betalen overnamesom aan de NV TWM. Het betreft hierbij de rentelasten over de periode 1 januari 2015 tot en met het moment waarop de aanvullende betaling aan NV TWM heeft plaatsgevonden (medio juni 2015) ter hoogte van ruim € 0,4 miljoen. De daling van de rentelasten wordt, naast de verlaging als gevolg van reguliere aflossingen op langlopende leningen, verder verklaard door twee andere vervallen posten, te weten de rentevergoeding aan de Stichting Spaarfonds Brabant Water en rentebetalingen die verband houden met de afwikkeling van historische droogteschades.

H Belasting en resultaat deelnemingen

	2016	2015
Belasting uit gewone bedrijfsuitoefening	-631	-21
Aandeel resultaat van ondernemingen waarin wordt deelgenomen	24	163
Totaal	-607	142

Vanaf 1 januari 2016 is vennootschapsbelasting verschuldigd over de winst die gerealiseerd wordt op alle activiteiten die niet voortvloeien uit de wettelijke taken van Brabant Water NV. Dit brengt met zich mee dat niet alleen de activiteiten van Hydreco zijn belast (Hydreco was al vennootschapsbelastingplichtig), maar ook de activiteiten van HydroBusiness en Hydroscope, alsmede de niet-wettelijke activiteiten van Brabant Water. Dit laatste betreft onder andere de aan gemeenten en waterschappen verrichte dienstverlening inzake het meeliften op de waternota, de verhuur van voormalige dienstwoningen en de verkoop van reststoffen.

Jaarrekening 2016

Enkelvoudige jaarrekening

Enkelvoudige jaarrekening

Enkelvoudige Balans per 31 december *na resultaatbestemming*

(Bedragen x 1.000 euro)

	2016	2015
Activa		
A Vaste Activa		
I Materiële vaste activa	816.958	782.286
II Financiële vaste activa	78.178	69.355
	895.136	851.641
B Vlottende Activa		
I Vorderingen en overlopende activa	34.855	34.147
II Liquide middelen	11.010	18.604
	45.865	52.751
Totaal activa	941.001	904.392

Enkelvoudige jaarrekening

Enkelvoudige Balans per 31 december *na resultaatbestemming*

(Bedragen x 1.000 euro)

	2016	2015
Passiva		
C Eigen Vermogen		
Gestort en opgevraagd kapitaal	278	278
Wettelijke reserve	5.988	5.988
Overige reserves	529.185	493.199
Bestemmingsreserve	25.000	25.000
	560.451	524.465
D Vreemd Vermogen		
I Voorzieningen	135.713	127.230
II Langlopende schulden	193.424	189.540
III Kortlopende schulden en overlopende passiva		
a Kredietinstellingen	2.319	4.426
b Leveranciers	12.027	12.671
c Overige schulden	37.067	46.060
	51.413	63.157
	380.550	379.927
	941.001	904.392

Enkelvoudige jaarrekening

Enkelvoudige Winst- en Verliesrekening

(Bedragen x 1.000 euro)

	2016	2015
Overig resultaat na belastingen	34.963	38.734
Aandeel resultaat van ondernemingen waarin wordt deelgenomen	1.024	1.918
Netto resultaat	35.987	40.652

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

(Bedragen x 1.000 euro)

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

De enkelvoudige jaarrekening is opgesteld volgens de bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW.

Voor de algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening, de grondslagen voor de waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat, alsmede voor de toelichting op de onderscheiden activa en passiva en de resultaten wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening, voor zover hierna niet anders wordt vermeld.

Toepassing van artikel 402 Boek 2 BW

De financiële gegevens van Brabant Water NV zijn in de geconsolideerde jaarrekening verwerkt. Derhalve vermeldt de Winst-en-Verliesrekening van Brabant Water NV conform artikel 402 Boek 2 BW slechts het aandeel in het resultaat van ondernemingen waarin wordt deelgenomen na belastingen en het overige resultaat na belastingen.

Financiële vaste activa

Deelnemingen in groepsmaatschappijen waarin invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd op de nettovermogenswaarde, doch niet lager dan nihil. Deze nettovermogenswaarde wordt berekend op basis van de grondslagen van Brabant Water NV.

Deelnemingen met een negatieve nettovermogenswaarde worden op nihil gewaardeerd. Wanneer de vennootschap geheel of ten dele instaat voor schulden van de desbetreffende deelneming, respectievelijk de feitelijke verplichting heeft de deelneming (voor haar aandeel) tot betaling van haar schulden in staat te stellen, wordt een voorziening gevormd. Bij het bepalen van de omvang van deze voorziening wordt rekening gehouden met reeds op vorderingen op de deelneming in mindering gebrachte voorzieningen voor oninbaarheid.

Enkelvoudige jaarrekening - Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

A-I Materiële vaste activa

	2016
Aanschafwaarde 31 december 2015	1.524.179
Afschrijvingen t/m 31 december 2015	-741.893
Boekwaarde 31 december 2015	782.286
Investeringsuitgaven 2016	69.390
Afschrijvingen 2016	-33.209
Desinvesteringen en overige waardeveranderingen 2016	-1.509
	34.672
Boekwaarde per 31 december 2016	816.958

De afschrijvingen en desinvesteringen zijn verantwoord onder de post afschrijvingen in de Winst- en Verliesrekening. Bij verkoop van vaste activa wordt een eventueel restant van de boekwaarde in mindering gebracht op de opbrengst. Een eventuele verkoopopbrengst wordt in mindering van de afschrijvingen gebracht. In afwijking van voorgaande jaren wordt een eventueel batig saldo niet meer gepresenteerd onder de overige opbrengsten.

Materiële vaste activa	Bedrijfs-gebouwen en terreinen	Machines en installaties	Leidingen in distributie-gebied	Andere vaste bedrijfs-middelen en niet aan bedrijfs-uitoefening dienstbaar	Materiële vaste activa in uitvoering	Totaal
Aanschafwaarde per 31 december 2015	274.903	290.194	840.640	45.396	73.046	1.524.179
Investeringsuitgaven 2016	–	–	–	–	69.390	69.390
Desinvesteringen in 2016	-244	-548	-3.133	-1.124	–	-5.049
In gebruik gestelde materiële vaste activa 2016	12.140	31.767	42.224	2.434	-88.565	–
Aanschafwaarde per 31 december 2016	286.799	321.413	879.731	46.706	53.871	1.588.520
Cumulatieve afschrijvingen per 31 december 2015	-124.995	-175.162	-405.385	-36.351	–	-741.893
Afschrijvingen in 2016	-5.243	-13.135	-11.786	-3.045	–	-33.209
Afgeschreven deel desinvesteringen 2016	125	124	2.378	913	–	3.540
Cumulatieve afschrijvingen per 31 december 2016	-130.113	-188.173	-414.793	-38.483	–	-771.562
Boekwaarde per 31 december 2016	156.686	133.240	464.938	8.223	53.871	816.958
Boekwaarde per 31 december 2015	149.908	115.032	435.255	9.045	73.046	782.286

Enkelvoudige jaarrekening - Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

A-II Financiële vaste activa

	2016	2015
Deelnemingen in groepsmaatschappijen	9.730	8.730
Overige effecten	53.052	44.075
Overige vorderingen	7.524	8.635
Andere deelnemingen	7.720	7.696
Door hypotheek gedekte leningen	152	219
Totaal	78.178	69.355

Deelnemingen in groepsmaatschappijen

In 2008 is door Brabant Water NV de vennootschap Hydrocare BV opgericht. Dit is een 100% deelneming die gewaardeerd wordt tegen de netto vermogenswaarde.

	2016
Boekwaarde per 31 december 2015	8.730
Resultaat 2016 Hydrocare BV	1.000
Boekwaarde per 31 december 2016	9.730

De financiële gegevens van de Hydrocare groep zijn opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening.

B-I Vorderingen en overlopende activa

Deze vorderingen hebben een kortlopend karakter (<1 jaar), met uitzondering van de vooruitbetaalde gebruiksrechten.

	2016	2015
Vorderingen op groepsmaatschappijen	10.066	10.078
Overige vorderingen en transitoria	7.186	8.651
Handelsdebiteuren	12.105	12.443
Vooruitbetaalde gebruiksrechten	5.380	2.818
Vorderingen op personeel	118	157
Totaal	34.855	34.147

Vorderingen op groepsmaatschappijen

Aan groepsmaatschappijen zijn financieringen verstrekt en goederen en diensten geleverd. Over de verstrekte financieringen wordt een marktconform rentetarief in rekening gebracht. Voor onderlinge leveringen worden marktconforme tarieven berekend.

Enkelvoudige jaarrekening - Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

B-II Liquide middelen

	2016	2015
Spaarrekeningen	10.000	18.117
Banken rekening courant	1.010	487
Totaal	11.010	18.604

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de vennootschap.

C Eigen Vermogen

	Gestort en opgevraagd kapitaal	Wettelijke reserve	Overige reserves	Bestemmings- reserve	Totaal
Stand per 31 december 2015	278	5.988	493.198	25.000	524.464
Resultaat 2016	–	–	35.987	–	35.987
Eigen vermogen per 31 december 2016	278	5.988	529.185	25.000	560.451

Winstbestemming 2016

Gelet op het door de Algemene Vergadering vastgestelde financieel beleid adviseren de Aandeelhouderscommissie en de Raad van Commissarissen aan de Algemene Vergadering in te stemmen met het voorstel van het Bestuur om het resultaat van het boekjaar 2016 (35.987.000 euro) toe te voegen aan de Algemene Reserve teneinde het weerstandvermogen te versterken in verband met de nog te verwachten financiële verplichtingen, met name in verband met het zogeheten 'TWM-dossier'.

D Vreemd Vermogen

D-I Voorzieningen

	2016	2015
Herstelkosten transport- en distributieleidingen	124.293	114.610
Herstelkosten productielocaties	8.948	8.083
Droogteschade grondwaterwinning en hydrologisch natuurherstel	1.354	3.379
Dienstitjdgratificaties	741	919
Compensated absences	157	237
Reorganisatie	–	2
Arbeidsongeschiktheid	220	–
Totaal	135.713	127.230

De toelichting, opbouw, het verloop en de verplichtingen in de toekomst van deze voorzieningen zijn toegelicht in de geconsolideerde jaarrekening.

Enkelvoudige jaarrekening - Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

D-II Langlopende schulden

	2016	2015
Bijdragen	180.744	175.471
Schulden aan kredietinstellingen	12.680	14.069
Totaal	193.424	189.540

D-III Kortlopende schulden en overlopende passiva

a. Kredietinstellingen

	2016	2015
Handelsbanken	811	899
Aflossingen langlopende schulden volgend verslagjaar	1.390	3.334
Nog te betalen rente	118	193
Totaal	2.319	4.426

b. Leveranciers

De schulden aan leveranciers zijn tegen de nominale waarde opgenomen.

c. Overige schulden

	2016	2015
Incasso afdrachten voor derden	10.191	19.642
Belastingen en premies	9.989	10.176
Personeel	12.246	11.786
Vooruit ontvangen investeringsbijdragen	928	1.279
Overige schulden en overlopende passiva	2.424	2.058
Waarborgsommen	1.288	1.119
Totaal	37.067	46.060

Toelichting niet uit de balans blijvende verplichtingen

Brabant Water NV staat borg voor kredietfaciliteiten van haar dochter tot een bedrag van maximaal € 13 miljoen. Ultimo verslagjaar is voor € 5 miljoen gebruik gemaakt van deze faciliteit. Over het opgenomen bedrag betaalt de dochter aan Brabant Water NV een garantievergoeding van 1,4%.

's-Hertogenbosch, 13 april 2017

Raad van Commissarissen van Brabant Water NV

De heer mr. J.M.L. Niederer

Mevrouw drs.ir. J.M. Driessen

Mevrouw drs. C.J.M.A. van Esch

De heer mr. H.B. Hieltjes

Mevrouw J.A.M. Thijs-Rademakers

Bestuur van Brabant Water NV

De heer drs. G.J. van Nuland

Overige gegevens

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan de aandeelhouders en de raad van commissarissen van Brabant Water N.V.

Verklaring over de in het jaarverslag 2016 opgenomen Jaarrekening 2016

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2016 van Brabant Water N.V. te 's-Hertogenbosch gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Brabant Water N.V. op 31 december 2016 en van het resultaat over 2016 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

1. De geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2016.
2. De geconsolideerde en enkelvoudige winst-en-verliesrekening over 2016.
3. De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en de Regeling Controleprotocol Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 2016 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie "Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening".

Wij zijn onafhankelijk van Brabant Water N.V. zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere

voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- Het jaarverslag van de directie.
- De overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- Met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.
- Alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van commissarissen voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de vennootschap in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de vennootschap haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de vennootschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant

professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, de Regeling Controleprotocol Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 2016, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de vennootschap.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de vennootschap haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een vennootschap haar continuïteit niet langer kan handhaven.

- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen.
- Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen. Bepalend hierbij zijn de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten. Op grond hiervan hebben wij de groepsonderdelen geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de volledige financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Breda, 13 april 2017

Deloitte Accountants B.V.

Was getekend:

drs. W. Veldhuis RA

Statutaire regeling winstbestemming

Artikel 26.2

De winst staat ter beschikking van de Algemene Vergadering, met dien verstande dat uitkeringen ten laste van de winst, afwijkend van het voorstel van de directie, slechts kunnen worden gedaan nadat de Raad van Commissarissen in de gelegenheid is gesteld om over de voorgenomen afwijking schriftelijk zijn oordeel te geven, rekening houdende met het belang van de vennootschap. Bij staking van stemmen over uitkering of reservering van winst wordt de winst waarop het voorstel betrekking heeft gereserveerd.

Afkortingen

AC	Asbestcement
BW	Burgerlijk Wetboek
Cao	Collectieve arbeidsovereenkomst
FUR	Flexibele UittredingsRegeling
ILT	Inspectie Leefomgeving en Transport
JOGG	Jongeren op Gezond Gewicht
KWO	Koude- en WarmteOpslag
MVO	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
STRONG	Structuurvisie Ondergrond
TWM	NV Tilburgsche Waterleiding-Maatschappij
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
Vewin	Vereniging voor Waterleidingbedrijven
WGA	Werkhervatting Gedeeltelijk Arbeidsgeschikten
WNT	Wet Normering Topinkomens
WACC	Weighted Average Cost of Capital

